

1896
DRUHÁ

ČITANKA.

PRE

28906

DRUHÚ TRIEBU KATOLICKÝCH POČIATOČNÝCH ŠKOL.

PÍŠAL

IGNÁC BÁRÁNY

Z POVERENIA SPOLKU SVÄTEHO-STEFANA PEBLOŽII

JOZEF ZELIGER.

John G. ...

V BUDAPEŠTI, 1895

Z POVERENIA SPOLKU SVÄTEHO-STEFANA

07 certan

Jahan Gál rak z Lapeji

Kučička Maria.

V Budapešti Tlačeno v Ústave »Athenaeum«-a.

Signatúra:

Čís. prírasti.

28906

Čís. inv. dén.

6196/57

Knížnica Štátneho pedagogického
ústavu v Bratislave.

Revízia
1965

REVÍZIA
1976

Kam chlapčok, dievčatko?

Kam chlapčok, dievčatko? Snáď na širé pole, traktokrýdelné naháňať motýle?

Kam chlapčok, dievčatko? Na zelené lúky do kyticiek sbierať voňavé kvetinky?

Kam chlapčok dievčatko? tak sa pónáhľajú, jak vtáčik v krovine zelenej skákajú?

»Nejdeme na pole motýlov naháňať, ani kvietky sbierať a kytky uvíjať.

Ale nekdé inde spiechame tak spolu: pri chráme stojacu navštevovať školu!

2.

Učobné prosriedky.

Deti chodia do školy. Tam ích učitel vyučuje. K vyučovániu sú ale potrebné i učobné prosriedky. Bez učobných prosriedkov nedarí sa dobre učenie. Žiak má knihu, tabuľku, rafiku (kamenčok) pero a písanku. Tieto im rodičia alebo iní dobrí ľudia zaopatrujú. Aj učitel potrebuje učobné prosriedky. Preto je v škole veľa tabuľ, krieda, huba, počtový stroj a mnohé iné učobné prosriedky. Dobrý žiak vší svoj učobné prosriedky v poriadku. Pozorne ích upotrebuje. Ani školské učobné nástroje nekazí.

Pred učením.

Otče, Synu, Duchu svätý! rozviň rozum náš mladý, by sme, jak včelka z kvietkov, sladký mäd mohli sajeť z nášho učiteľa slov.

K dobrému a pravdivému, jak knihy ukazujú, daj do srde našich sily, by sme po ceste tvojich príkazov vždy chodili.

Pilná žiačka.

Maria rada chodila do školy. S pozornosťou počúvala vyučovanie. Poslúchala učiteľa. Lekciu (úlohu) sa vždy dobre naučila. A zadanú úlohu usilovala sa bez chyby vypracovať. Maria bola pilná žiačka. Také dieťa stáva sa zo dňa na deň múdrejším a schopnejším. Jeho učiteľom a rodičom spôsobuje mnohé radosti. A ho miluje každý človek.

Dobré dieťa v škole.

Dobré dieťa pekne sedí, sem a tam sa neobzerá. V oči hľadí učiteľu, keď sa tento s ním rozmlúva.

Pekne hlasne odpovedá, aj otázku opakuje. A takto vec prednesenú z jeho reči porozumie.

Keď čítajú, v knihu hľadí, rozum tiež má tu upretý. Neopozera na súseda, ni na muchu, čo tam letí.

Nečaká koniec učení, na to myslieť času nemá. Ponevá-
vie, že jak mnoho naučí sa, keď pozor dá.

S úctivosťou vždy prijíma dobrú radu učiteľa. Aj vtedy
myslí na seba, keď len zlého žiaka karhá.

Dobré deti! ctite si tých, kto sú strážci duší vašich. Uče-
ním, dobrým držaním spôsobíte radosti im.

6.

Lenivý žiak.

Ondrej sa nerád učil. Vždycky omrzle išiel do školy.
Nepozoroval na vyučovanie. Nikdy nečítal pozorne. Písmo mal
také, jako škrabanie mačky. Aj úlohy zle vypracúval. Napo-
mínanie učiteľovo si zhola nič nevšimal. Mnohoráz bol poku-
tovaný. Ale ani na to nič nedbal. Po viac ročnom chodení do
školy dali ho rodičia na remeslo. Majster jeho posielal ho i
potom do nedelnej školy. Ondrej ale vyhyboval škole. Radšej
sa hral na gombíky, chytal ryby alebo vtáčence. Konečne
prišiel čas, kde mal byť prepustený za tovaryša. Teraz sa
ale mal vykázat so školským svedoctvom. Učiteľ medzitým
nevydal svedoctvo lenivému žiakovi. Preto musel ešte ďalej
učnom zostať. Napozatým naozaj chodil do školy! Mnohoráz
oplakal svoju lenivosť, pokiaľ konečne po mnohom čase prepu-
stený bol.

7.

H á d k a.

*Farbu má jako sňah krásnu, čistú, bielu, než čoho sa
dotkne, nechá na tom špinu.*

*Písaváme všetci ňou na čierne veci. Zlato vylestuje,
zem zárodňuje.*

Usmievajúce jablká.

Aleš a Ján chodili spolu do školy. Aleš musel chodiť popred Janíkov byt (bývanie) a preto tento na neho čakával. Keď raz Aleš Janíka ohlásil prišiel, nevidel nikoho v izbe. Na stole ale stál koš, naplnený jablkami. Jablčká tie byly veľmi pekné, a skoro sa na Aleša usmievaly. Aleš tiež usmievave pozeral na ne, a zvolal: »Jaj, či sú pekné tie jablká!« Išiel bližšie k nim a lepšie ich obzeral. V tom mu naraz prišla žiadosť košovať z tých usmievavých jablk. Siahnul rukou do koša. V okamžení tom sa ale zarazil. Sám zľaknul sa toho, čo chcel urobiť. »Ne! preriekol sám k sebe, nečo podobného urobiť nesmiem. Keby to aj nikto nezvedel, videl by ma Pán Boh. V tom sa obrátil a chcel von ísť zo svetlice.« »Len zostaň« ozval sa hlas k nemu. Jedon starý človek vyšiel zpoza pece, ktorý tam bol ležal. Aleš sa zľaknul, ale ten stavec hlasne premluvil k nemu: »Neboj sa! nič ti neučiním.« Ty si dobrý chlapec. Naplň si teraz vrecká tými jablkami. Ale nikdy nezapbudni, že je Boh všade prítomný, a že všetko vidí.

Nechajte prísť malých ku mne!

Umdlený od práce dennej sedel milý Spasiteľ, chtiac len malo odpočinúť a zas učiac ísť ďalej.

Nemocných bol uzdravoval, vyučoval zástupy, smutných tešil svojim mocným slovom božskej utechy.

I matky hľa, svoje dietky na ramenách prinášajú, by Spasiteľ ich požehnal, srdečne si žiadajú.

Ale učenníci jeho matkám prístup bránili. »Nechajte ho odpočinúť, ustal dneská« pravili.

Matky sa v tom zarmútily. Ježiš riekol vlúdne:
 »Nechajte prísť malých ku mne, lebo takých je nebe.«

10.

Závisťlivý žiak.

Alexander povolal raz viacero svojich spolužiakov na odopoludnia ku sebe. Išiel tiež Ludvik aj Rehor. Alexander vyniesol svoje hračky: šabl'u, pušku a drevených vojakov. Ukazoval aj jeho obrázkovú knihu. Jako toto pozerali, zostal Rehor naraz omrzlým. Tvár jeho zbledla, a vyzeral jako by mu nečo chybalo. Alexander išiel pro iné hračky. V tom sa opýtal Ludvik Rehora: »Čo ti chybí, že si taký omrzlý? Nepáča sa ti tie pekné hračky?« Rehor odpovedal: Čože mám z tých pekných hračiek! Veď je ani jedna nie moja!« Na to Ludvik takto riekol: »Ale sa predsa môžeš hrať s nimi, a vôľu tvoju pokochať na nich.« Nie! hovoril Rehor, čo je cudzé, to mňa neteší. To mi ešte omrzlosť zapričiňuje.« Na to Ludvik prísne hľadel do očí Rehorových a pravil mu: »Počuješ, Rehor! Ty si dnes nie dobrý chlapec. Ty závidíš Alexandrovi. Závisť je ale veľký hriech.

11.

Po učení.

Bože! bez požehnania tvojho ani štepa nieť zeleného. Rozum náš sa darmo ustáva, keď nebeská tvá milosť práce nepožehnáva.

Ach, ráč nás všetkých požehnať! K pilnosti k učení povzbúdzaj. By, čo myslíš, srdce pojalo, to k sláve mena tvojho, nám k spaseniu slúžilo.

V čas pokrývania domu.

Gore strechu poskladajte, a budovu dokonajte. By, keď príde
 jnab, dážd, búrka, nepremošlo w izbu dnuhá. Prostime tá : Bože do-
 brý ! chráň domčof i ľud w ňom zbožný ! Winice i wšse sypárne na-
 plň tvoje požehnanie. By sa tak chudobným dalo, a gazdowi tiež zo-
 stalo. Stále, chliewy i masstale od nehody chráň nám stále. Daj w
 dome tichost, poriadok, pokoj ľudom z roka na rok. Čistota a miernosť
 swätá w ozdoby domu nech datá. Ľudia domu nech sú čilí, dobré
 wino nechybí; keď príde práce odmena, nech je plný súdek, jama.
 Dwere, bránu nech otwori sirote i žobrákovi. Keď host príde i odchádza,
 zehnanie z úst nech vychádza. Bože ! buď strážcom toho domu, odvrát
 každú zľú nehodu. Len tak dlho bude môcť stáť, keď ho budeš Ty
 zdržovať. Ľudi, dom od ohňa, vody zachraňuj teraz i na wždy.
 Sned hotové je stawanie : strechy domu hor kladenie, w ňom hospo-
 dár i s čeladou chvál Boha s wrúcnou modlitbou.

Početná rodina.

Za večs rána vstal manžel i s manželkou svojou. Ranaj-
 šiu modlitbu spoločne vykonali. Ďakovali Pánu Bohu, že ich
 aj s dietkami od vsej nehody zachrániť ráčil. V tom vyšlo slnko.
 Prvé jeho paprskély hodilo na sedem ešte spiacich dietok. Ro-
 dicia hladiac na ne, preriekla matka takto : » Sedem ich je !
 Ťažko nám ich príde vychovať.« A zarmútila sa oná dobrá
 matka, lebo bola veliká drahota. Otec ale riekol usmievave :
 » Pozri matko ! Či neleží a nespí všetkých sedem ? Či nemajú
 všetci siedmi červené líčka ? Či tie paprskély slnečné nehov-
 ria, že sa Boh o nás všetkých stará ?« » Keď potom z tesnej
 izbičky vykročili, stálo v jednom rade sedem párov čizmičiek
 pred dvermi. Každý pár bol jedon od druhého menší. Keď
 matka zazrela to množstvo obuvy, pustila sa do plaču. Otec ju
 ale tešil. » Prečo plačeš matko ? Keď už Boh dal všetkým tolko

nôh, prečo by tá mal trápiť ten obuv? » Dietky naše dôvernosťou prosia od nás, čo potrebujú. A my by sme sa s menšou dôverou obrácali k Bohu, ktorého dobrota je nekonečná? Pozri! Boh učinil už svoj deň. Pod, chytme sa zvesela k nasej dennej práci!«

Na to sa dobrí rodičia chytli do práce. Boh žehnal ich. Oná početná rodina v ničom núdzu netrpela.

Kto v Boha dôveruje,
v ničom núdzu nezkúsuje.

14.

Rodičia.

Zrak mojich rodičov na mňa pozoruje. Od nehody duše, tela ochraňujú. Veselo hor vstanem, keď zasvitne ráno. A keď príde večer, usnem ticho, milo.

Od nich som sa učil Boha poznávať, ktorý opravdive miluje nás deti. A tak dľa jejích slov otcom ho menujem, od neho mám všetko, aj ja ho milujem.

15.

Bohabojný otec.

Jedon otec šiel zavčas rána na pole pracovať. S ním išiel aj jeho sedemročný chlapček. Bolo krásne jasné ráno. Chlapček veselo kráčal popri otcovi. Slnko práve vychádzať počalo. Otec si zosňal klobúk z hlavy, oči k nebu podzvihnul a volačo k sebe hovoril. Chlapec to vidiac, opýtal sa otca: »Milý apko prečo ste zosňal i klobúk a čo si to hovoríte?« Otec odpovedal: »Syn môj! keď vidím vychádzať slnko, myslím na Pána Boha. Aj teraz som sa modlil v tichosti. Vid syn môj! slnko,

a všetko čo vidíš, stvoril Boh. On všetko tak krásne učinil. — Miluješ-li, syn môj, i ty dobrého Boha? »O áno, odpovedal chlapec, a slze zaligotaly sa v očiach jeho.

16.

Dobre vynaložené peniaze.

Jedon stolár vyrobil mnoho peňazí a predsa žil veľmi jednoducho. Jeho sused tokár nemohol ho do konca vystát, a takto k nemu prehovoril: »Ale sused! kam že dávate vaše peniaze?« Stolár odpovedal: »Jednou čiastkou výdelku môjho platím dlžoby, druhú ale čiastku dávam na úroky. »Súsedko len žartujete! — pravil kolár, — veď nemáte ani dlžob ani istín (kapitálov).«

»A predsa je tomu tak! — odpovedal stolár. — Čo rodičia moji na mňa vynaložili, považujem to jako dlžobu. Tú zpiatky zaplatiť musím. Čo ale já na moje diety vynakladám, považujem to zas ako na úroky daný peniaz.«

17.

S i r o t a.

»Milá mamko! slúbila ste, že na deň Gregora kúpite mi knižku, bársby jako bola drahá.«

»Kúpim, syn môj! keď ma len Boh do tých čias zachová, dá i zdravia, prácu moju peňazmi požehná.«

»Milá mamko! nemám klobúk, kedy mi kúpite? Kabanička tiež zoderatá, hľadte! lež nekvílte!«

»Nermúť sa len, syn môj milý! Vieš, že otca nemáš. Tys' chudobný, trpeť musíš, Boh vidí, dobre znáš!«

»Viem to dobre, milá mamko! že si o Ťa neznám, a že som chudobné dieťa, preto i šiat nemám.«

»Uspokoj sa syn môj milý! Boh sa o to stará, len dobrý buď, k nemu vzdýchaj, tak Ťa aj požehná.«

Rád ehodieval malý chlapec siroča do školy, dobrým srdcom Koloman pán opatril mu háby.

Dostal klobúk i knižočku v Gregora Svätého. Že dobrý bol, tak staral sa dobrý Boh o neho.

18.

Bohabojné dievča.

Jakub bol sám doma so staršou sestrou Annou, i povedal jej, sami sme doma, poďme si v nečom pomaškrtiť.

Sestra riekla: »ukáž mi len miesto, kde by nás nikto nevidel.«

»Poďme do komory na smotánku!« narádzal Jakub.

Anna odpovedala: »paholok rúbe drevo na dvore a uvidel by nás cez oblok.«

»Teda poďme do pitvora, tam na polici je mäď,« riekol brat.

»V pitvore videla by nás dievka, ktorá tam pred pitvorom kúdel' prade,« odvetila Anna.

»Poďme teda do pivnice na jablká! Tam je tma, a nikto nás tam neuvidí.«

Anna odpovedala: »Bratre, či naozaj myslíš, že nás v pivnici nikto neuvidí? Či nič nevieš o oku božom, ktoré aj prez stenu a tmu vidí?«

Jakub sa zarazil a za chvíľu pravil: »Pravdu máš, milá sestro! Na to som ja nepomyslel. Boh nás vidí i tam, kde nás oko ľudské vidieť nemôže.«

Anna dodala: »Tak je! Boh hľadá aj do srdca každého človeka, zná všetky skutky jejich a zná aj najtajnejšie my-

slienky a žiadosti naše. Preto bojme sa pred vševedomým Bohom nečo zlého myslieť, žiadať, mlúviť a činiť.

19.

Dobré dieťa doma.

Dobré dieťa sa prv nehrá, pokiaľ úlohu svoju nevie; neb ináč jaká radosť duševná mu z hračky príde?

Keď zo školy domov príde, rodičom svým ruku boscá: »Pochválen buď Ježiš Kristus!« znejú s nevinných úst slová.

Tážu-li sa na učenie, odpovedá im veselo. Také dieťa je rodičov čistá radosť a ích blaho.

Thneď po krátkom odpočinku berie zas do ruky knihu. By sostúpil, ho osvietil, modlí sa k Duchu svätému.

Potom sa už začne učiť, lež tam kde krik nepaňuje. V ten čas nemyslí na hračky, lež len na úlohy svoje.

Vie v dome uctiť každého, nevadí sa so sluhami. S rodičovským povolením delí pokrm svôj s lačnými.

Pri hračke sa nenazlobí, veď to činí len dieťa zlé. Slušne chová sa k súdruhom, vždy priateľsky a uprimne.

Ešte jedno najsvätejšie, čo má dieťa doma činiť. Rodičov svých vždy poslúchať, Pánu Bohu povďačným byť.

13

Deti dobré! ctít, milovať povinné ste svojich ro-
čov; odmena vás čaká božia, žít na zemi mnoho rokov.

20.

Nesvorní bratia.

Jedon majetný gazda mal sedem synov. Títo v ustavičnej roztržitosti žili medzi sebou. Jich nepriatelia použili príležitosť túto a namáhali sa, jako by mohli priviesť nesvorných bratov o dedictvo.

Otec ích shromáždil do kola pred seba. Vzal jedon sväzok, v ktorom bolo sedem palíc dovedna sviazaných a riekol: »Synovia moji! ktorý z vás tento sväzok prelomí, ten dostane vzácny dar odo mňa.«

Rad radom sa pokusili onen sväzok prelomiť. Ale ani jedon z nich nemohol to vykonať. Konečne každý riekol, že je nemožné ten sväzok prelomiť. Otec sa usmial. Rozviazal sväzok a palice po jednej polámal.

»Oj! — zkrikli synovia — tak je to veru ľahko. To by i malé dieťa mohlo učiť.

»Vidíte synovia moji! — hovoril otec, — keď nebudete svorní, stane sa s vami tak, jako s onými palíciami. Tieto jednotlivé i dieťa ľahko môže polámať. Keď ale zostanete svorní, stanete sa mocnými, jako ten sväzok bol. A tak vás napozatým nikto nepremôže.«

Synovia jeho si to dobre zachovali. Viacej sa medzi sebou nehásterili.

21.

Snášalivosť.

Patrite na tie hviezdy mnohé, ktoré putujú na oblohe, jedna s druhou sa nesrazujú, bo vzájomne si vyhybujú. O bár by sa tak snášaly vždycky aj dietky na zemi?

Nehrajte sa na strelnú zbraň!

Jedon kupec mal dvoch synov. Jednomu minulo 8, druhému 6 rokov. Kupec ten musel mnoho cestovať. V ten čas vždycky pár nabitých pištôl pri sebe nosil. Prijdúc domov, vše buďto vystrelil, alebo vytiahol nábitok z pištôl von. Detom jeho nebolo ale slobodno ani po práznych pištolách siahať. Jedného času prijdúc kupec z cestovania domov, zabudol pištole vyprázniti. Druhého dňa musel zas z domu odísť. Pištoly zostaly na stole. Jedon z chlapcov tých, keď sa hrali, zazriel tie pištoly. I nahováral svojho brata, aby sa hrali na vojakov. I cielili jedon na druhého s pištolmi. Starší čítal: raz! dva! tri! — V tom pištoly vypálily. Matka hrmotom pištôl prestrašená, bežala do nútra, a hrúza synov svojich našla mrtvých.

Hľa! neposlušní chlapci jedon druhého o život priviedli (pripravili), rodičom ale náramný žiaľ a smutok zapríčinili.

Dobré deti.

Tri malé dievky, dva bratia a sestra sedeli w zahrade. D ich apkwí a mamke sa rozprávaly.

Staršši chlapec riekol: „Náš apko mi wčera kupil novú knihu.“
 Mladššia sestra pokračowala: „Ja som dostala w nedelu od mamky peknu fiertuffku.“
 Menšši chlapec powedal: „Na wečer dostaneme od mamky masla a koláčow.“
 »Jaki sú dobri náš apko i s mamkou!«
 howorily deti medzi sebou. Na to wyprávaw staršši chlapec o jedhom dievčatku, ktorému rodičia zomreli, a ono zostalo ubohou sirotou. Deti jedno na druhé pozeraly. Konečne ten menšši chlapec takto pre-
 riekol: »Náš dobrý apko a mamka nesmia zomret!«

Rezadlho wossli do swetlice. Túlily sa k swojim rodičom a wssmi dobre sa citily.

Dobrý brat a dobrá sestra.

Bol pekný jarný deň. Otec chcel vyvieť svoje dievky, Jula a Líziku do peknej zahrady. Zahrada tá ležala na kopci za mestom.

Otec sa išiel obliekať. Za ten čas ostaly deti v izbe samotné. Radovaly sa, že môžu ísť do zahrady. Julo veselo poskakoval. Z nepozornosti rozbil hlinenú nádobu, v ktorej krásny kvet zasadený bol.

»Oj škoda! — riekla Lízika — a zdvihla kvet hore. Práve v tom vkročil otec do svetlice.

»Čo si urobila? Lízika!« — riekol otec namrzene.

»O milý Otče! riekla Lízika smierlive, — prosím vás, nehnevajte sa.

»Aby som sa nehneval? — odpovedal otec — dobre! nehnevám sa! Ponevác by si mi ale mohla aj v zahrade škodu učiť, nevezmem ťa so sebou.«

Ja vďačne zostanem doma — riekla Lízika — len sa nehnevajte, milý Otče!«

Julko sa nemohol ďalej zdržať. Pustil sa do plaču a zajakave riekol: »Milý Otče! Lízika nerozbila ten kvietnik. Ja som ho rozbil! Ja musím doma zostať.

Otec pobozkal obidve deti. Slzy ligotaly sa v očiach jeho a hovoril: »ponevác ste tak dobrí jedon oproti druhému, jako sa na brata i sestru sluší, môžete ísť obidvaja so mnou.«

A tak všetci traja, radujúc sa, išli do krásnej zahrady.

Cti otca svojho i matku svoju!

Cti otca svojho i matku svoju! Hľaď na strom zelený, jak ku pňu ratolesti své ohybuje, a zemi sa tak pokloňuje.

Oti otca svojho i matku svoju! Dľa Spasiteľovho príkladu. Jak rodičom svým bol poslušný, zanechal vám príklad výborný.

Oti otca svojho i matku svoju! By si dlho žil na zemi tu. Len tak Boh splní zaslúbenia, keď zachováš to prikázania.

26.

Vďačný syn.

Ondrejko, syn chudobného robotníka, prišiel do susednej dediny, a pýtal sa bohatého gazdu, či by ho neprijal do služby. »Jak chceš husy pást,« hovoril gazda, »dostaneš jest a ročitého platu šest zlatých.« Ondrej bol spokojný; ale prosil gazdu, aby mu dával z toho platu každú nedelu tolko, čo mu na týdeň pripadne. »A čo chceš robiť? Snad bys' to ľahkomyselne premárnil?« pýtal sa ho gazda prísne. »Nie tak,« odpovedal Ondrejko, »mám otca starého a chorého doma, tomu polovičku z tých peňazí zanesiem, a druhú polovičku budem si odkládať na šaty.« Reč tá ľúbila sa gazdovi, i privolil k tomu, a dobrý syn nosil každý týdeň pár groší svojemu otcovi, a za ostatnie groše, čo si za celý rok naodkladal, kúpil si nové šaty.

Nebud marnotratník, uť sa groš šanovať,
Aby si mal spôsob núdznych podporovať.

27.

Paškrtné dievča.

Hankina matka mala mnoho práce v kuchyni. I riekla k svojej dceruške: »Hanka! tu máš kľúče od komory! Prinies chytro pár vajec.«

Keď Hanka do komory prišla, obzerala sa: či by nenasla volačo pod slinku. Zazrela na polici mädové hrnce. Veľmi ťažko vylezla hore, a vstrčila prst do hrnce. Ale jaj! Volačo ju veľmi uštiplo. Kričiac vytiahla prst von. A hľa! Na prste tom visel jedon veľiký rak. Pred pár dňami predala matka mäd. Kúpila rakov a položila jich do toho prázneho hrnce. O tom Hanka ale nevedela. Na jej plač príbehli domáci ľudia. Na Hankinom prste visel ešte i vtedy rak. Len s biedou mohli jej ho z prsta zosnúť. Jak veľmi ju bolel prst. Jak veľmi sa haňbila pre svoju paškrtnosť!

28.

Keď ja zomrem

Keď ja zomrem, duch môj vynde von z tela. Pojde hore do hviezdnatého kraja. Od ľudí sa vystehujem ta k Bohu. Telo moje tu uložia do hrobu.

Vstúpim raz po dlhej ceste tam zhora ticho, tajne v malom domku do dvora. Tam na dvierka domku toho zaklepem, v ňom bydliačich mých rodičov obejmem.

29.

Vyhodený kameň.

Koloman bol veľmi nerozvážiteľný chlapec. Rodičia ho často preto kárali.

Raz hádali sa chlapani medzi sebou, že ktorý z nich vie lepšie hádzať. Koloman tvrdil, že on. Chlapani mu zapierali. Na to sa Koloman rozpálil a zodvihol kameň zo zeme. «Či vidíte tam tú jablň za plotom!» — vykričkol.

»Vidíme,« — bola odpoveď.

»A to jablko, ktoré z pravej strany na konci ratolesti visí?« — spýtoval sa.

»Aj to vidíme,« — odpovedali.

»No, ja to jablko na prvé vyhodenie dole zroním« — povedal Koloman.

»Nuž ale jak sa neкто v zahrade trafi, ľahko môžeš doňho hodiť, — preriekol jedon opatrnejší chlapec.

»Ej čo! riekol Koloman nerozvážiteľne. — Nenie tam nikto.« Nā to vyhodil kameň. Jablko pravda zronil. Ale v tom okamžení bolo slyšať boľastné zkríknutie. Zkríklo to susedovo dievča. Kameň mu práve do čela trafil. Z čela ubohého dievčata skoro cícerkom krv tiekla. Bola dlho nemocná, a znak rany jej navždy na čele zostal. Kolomana prísne potrestali. Uznal, že to zaslúžil. A pozdejšie, kedykoľvek to susedovo dievča videl, bolo mu ľúto, že tak nerozvážiteľne jednal.

30.

K ô ň.

Kôň je pekné zviera. Hlavu pyšne hore pozdvihuje. Uši má končité, s ktorými pohráva a pozoruje. Krk jeho je štihlý a hladký. Dlhá hriva cheveje sa mu z krku po hladkej šíji. Nohami drobči, jakoby skoro tancovať chcel.

Keď ho dobré opatrujú, dostáva srst' hladkú a blýskavú. Na kopytá mu pribíjajú železné podkovy, by jich po skalnatej ceste nezodral, alebo po lade a skalách sa neklzal.

Najradšej žere ovos, dateliňu a seno.

Keď ho do koča alebo voza chcú zapriať, tak ho najprv oštverujú. Na dobrého koňa netreba bič; poslúcha na slovo kočiša.

Rozumný gazda nepretahuje koňa nemierne. Nepreháňa, alebo nebije neludsky. Veď aj kôň boľast cíti.

Koňa potrebujú aj k jazdeniu. Dobrý jazdec rád vidí svojho koňa. Radšej sám nejie, len aby mu kôň nehladoval.

Nektory kôň kope alebo hryzie. Okolo takého sa musíme pozorne obracať.

Vrabec a kôň.

Vrabec: Dost máš ovsa. Aj sytý si jak vidím. Priateľu môj! nedal bys' aj mne pár zrn? Dve tri zrna neučinia tak veľa. Zostane dost' aj na zajtra pre teba.

Kôň: Poď sem bližšie, ja nedbám! Vo válove dost' zrna mám, čo si vezmeš, to tvoje.

Malý vrabec hneď ta letel. A dobrí spolu žijú, spolu žerú v pokoji.

Lež prišlo leto. Muchy sa množily, ktoré koňa ver znepokojovaly.

Teraz vrabec na to myslel, čo činiť? Chytil muchy. Tak sa hľa chcel odslúžiť.

Krava.

Krava je nie tak pekné zviera jako kôň. Telo má tarbavé. Čelo veľmi široké. Uši jej stoja na dve strany. Oči má tmenné. Pysk veľký.

Ale krava je veľmi užitočné zviera. Dostávame od nej mlieko, maslo a tväroh. Aj chlieb i zemiaky nám o mnoho lepšie chutnajú, keď máme maslo k nim. Kávu bez mlieka veľmi málo pijú. I do koláčov dávajú mlieko aj maslo. Ej a tvarožník! To je len znamenité jedlo.

Krava odchováva tela. Z telaciny býva dobrá pečienka. Kožu kravskú a telaciu vyrábajú na obuv. Zhotovujú z nej čizmy a šervice, aby sme nemusely bosí chodiť.

Z vola máme dobrú hovädzinu a z jeho kože bývajú dobré podošvy.

Z rohov kravských a volových dorábajú hrebene.

33.

Ošipaná.

Ošipaná je veľmi nečisté a žravé zviera. Dokiaľ žije, neprináša človekovi žiadon úžitok. Po smrti ale tým väčší. Jej mäso je i čerstvé i zaudené veľmi chutné. Ošipanú krmíme na sadlo a slaninu. Keď je už dosť tučná, tak ju zabijeme. Z jej vnútorných čiastok sa pripravujú kľbásky a jaternice. Slanina sa odoberie a zavesí sa jako šunky (kýty, hýžky) a ostatné mäso do komína.

V dome najviac z válova sa chovajú ošipané. Žeru zemiaky, tekvice, prhlavu, repu, kukuricu, jačmeň, pomyje, a mnohé iné. Ná paši vyrýva nosom čili rypákom chrústov a červíkov zo zeme. Aj mrcinu ešte vyhľadá. V horách ale žerú žalud a bukvu. Veľmi radi sa váľajú v blate a v kalužách.

34.

Ovca.

O ovci sa hovorí, že je veľmi sprosté zviera. A volačo je v tom. Keď na príklad včas nešťastného požiaru nektorá v strachu do ohňa skočí, tak celý krdel rúti sa za ňou. Keď valach hodí liatovec t. j. malý zvonček do vody, hneď aj viac oviec za nim skočí.

To je ale dobre, že sme nie utísnutí na jej rozumnosť. Dost na tom, že jej môžeme vlnu obstrihať.

Ovca nám dáva dobré masné mlieko, z ktorého sa robí syr, oštiepky a zdravá žinčica.

Jej mäso sa nechá rozličným spôsobom chutne pripraviť k jedlu.

Baránok.

Prečo plačeš, baránku, tak horoko žalostne? — »Odišla mi mamka. Gladám ju bolastne.«

Daleko od matky keď si tak vzdialené, inád bojiš sa toho, že budeš krivdené?

»Bát sa ja nebojim! lež trápi ma iné. Rado bych pri mamke bolo hneď tej chvíle.«

Lež matka v zahrade trávičku sfllbala. By mladé sfllsala, t nemu ponáhľala.

Z ovca i jahňa vsše ten zblacaly, tak jedno druhému znaky si bámalu.

A malý baránok hlas matky swej poznal. Snedky t nej pri-
točil a s matkou sa Kochal.

Pes.

Kôň nám pomáha silou svojou pri prácach. Krava nám dáva mlieko. Ovca vlnu. Pes ale nás stráži a opatruje domy. Z jeho opaternosti mnohoráz väčši užitok máme, nežli z mlieka a vlny. Preto sa psovi tak dobre vedie, že môže aj so svojim azdom v svetlici prebývať. Za túto dobrotu odsluhuje sa pes azdovi svojmu vernou a užitočnou službou.

Domáci pes cez celú noc neunavne obehuje po dvore. A keď stli neko ho zbadá, hneď ho brechaním (štekaním) ohlási gazdovi. Valaský pes nepúšťa z oka stádo svoje. Polovný pes vy-

hladá zverinu a zastrelenú prinesie svojmu pánovi. Za tieto jeho služby nič iného nežiadá, jako dobré zachádzanie s nim a nektoré pozostatky jedla.

Keď ho vľudne oslovíme, aneb pohladkáme, radostne vyskakuje, stáva sa ochotným a ruku oblizuje. Keď ale mrzute pozremo naň, alebo ho hrešíme, bojzlive sa túli na stranu.

K cudzým psom je nie radno sa približovať a ích sa dotýkať, pretože uhryznutie psa mnohokrát veľké nehody zapríčiňuje.

37.

Mačka.

Pes a mačka sa nie veľmi spolu snášajú. Rozopru obyčajne počína pes, ale potom ustúpiť musí. Keď ale mladá mačka a mladý pes spolu rastú, mnohokrát sa lepšie snesú nežli brat so sestrou.

Vo dne mačka najviac len sem i tam lenive obchádza. Ale večer veľmi čile myši loví. Keď zazrie jako sa myš do diery skrýva, aj ona sa pred dieru utúli. Čihá na jej vylezenie. Keď sa tak myš z diery na novo ukáže, rychle ju mačka za chrtá chytí. Biedná myš sa na darmo hádže. Mačka ju síce zo páraz pustí, ale len pre hru. Zase ju hneď po znovu chytí. Zahadzuje ju, jako loptu. Konečne ju trápne usmrtí.

To je veru nie pekne od mačky. Nektoré detí sa tiež naučia od mačky tejto ukrutnosti. Trapia chrústov, muchy alebo iné drobné zvieratká.

Škodlivých živočíchov je síce slobodno zabiť, ale muž nikdy.

38.

Myš.

Psa a mačku prijíma sám človek do domu. Myš sa bez volania uhniedi doňho. Ináče by bola veľmi zábavná o

máca priateľkyňa, keby len tak lakotná čili mlsná nebola. Maslo, sýr, slaninu, koláče aj chlieb popaškrtí.

Malé dievčence sa mnohoroč väčší boja myši, nežli leva. Kdežto predsa nikomu neublíži, ba je bojazlivejšia od zajaca. Mnohoroč najmenšieho suchotu sa tak zlakne, že aj najmilejšiu jej korisť tam ponechá a jako šialenú do diery uteká.

Mačka je smrteľný nepriateľ myši. Či ju na povale alebo v pivnici, či v stodole alebo v maštale dopadne, učiní koniec jej životu.

39.

Sliepka.

Sliepky vrtko pobejú po dvore. A jako im dobre pristane ich biely, čierny, červený a strakatý pierový odev, ich hrebienky a kochlíky. Najkrajší je medzi nimi kohút. Jeho perie je skvelé. Na nohách má ostrohy, jako nejaký jezdec. Medzi sliapkami si pyšne vykračuje. Keď nečo najde k pokrmu, volá tá sliapka. Keď sa dobré našere, vyde na smetisko alebo vyletí na plot a kikiríka.

Viac kohútov sa nevelmi radi snesú v jednom dvore. Už aj malé kohútiky sa bijú medzi sebou.

Pred večerom idú sliapky do ich hospody. Za to ale ráno tým včasie vstávajú. Kohút hneď na úsvite vyvoláva jeho kohútím jazykom:

Kto včas ráno vstáva, Boh ho požehnáva.

40.

Mojej mamky sliapka.

Či ti dobre! mamko sliapka, tu prebývaš vo svetlici. Hľa, dobrý Boh ti dobre dal, nemzrneš von na ulici.

Prechádzaš sa hore dolu. Vše vyskočíš aj na truhlu. Keď sa ti chce kodkodákaš, nevyženiem ta von z domu.

Horka vyhnal! nevyženú. Jako holuba chovajú. Ni malý kráľ žije lepšie, konopné semä mi dajú.

Preto vidíš mamko sliepka, statočne že sa tu spravuj. Moju mamku vždy obdaruj vajičkami, tak sa usiluj.

Vystri uši duňčík malý! teraz k tebe gazda sloví: Tys' už starý sluha v dome a vždy si nám slúžil verne.

Aj na ďalaj dobrý zostaň, na kuriatka chuť nedostaň. So sliepkami si v priateľstve, v mojej mamkinom gazdovstve.

41.

Hus.

Pozrite len tie male žlté zvieratká! Či sú to nie malé húsatá? Veru sú to ony! Hľa, jako sa bojí o ne hus stará. Sotva by myslel človek, že z týchto drobných zvieratiek, môže byť tak veľký pták. Pravda, keď si dobre vec rozvážime, nemáme sa čo diviť na tom. Otec mi to povedal, že ten najväčší topol voľakedy bol menší od môjho malého prsta. Veď ešte aj ja sám chcem väčším byť.

Keď je veľa husí spolu, ustavične gágajú. Gagotanie to je ich rečou. Jestli nektorá hus zostane nazad od krdla, nuž tak dlho kričí, dokým sa len nesíde so svojimi kamarátkami. Je to vtedy radosť! Všetky k nej natahaju gágory svoje a srdečne ju výtajú.

Jako kohúti, tak podobne aj gunáry sa spolu nesnášajú. Silný prenasleduje slabšieho. Husy sa potom na silnejšiu obranu spoliehajú.

42.

Holubi.

Holubi sú veľmi milé, krotké zvieratká. Nekedy aj na streche domu odpočívajú. Vtenkrát dobákom veľmi starostlivo usporiadajú si svoje perie. Preto sú vždycky tak úhľadné. Každý pár má svoje osobitné hniezdo. Na vajciach zamieňave sedia. Mladé holúbki sú celkom bezperé, holé a nevládné. Ale staré ich ohrievajú a živia. Konečne si vedia aj samé sebe pomáhať. Mnoho mladých holubov ľudia zabijú a pripravujú z nich pečenku.

V čas sejby sa majú holubi zatvoriť, lebo ináče mnoho zrn vyberajú zo zeme. V čas žatvy ale môžu byť vypustené. Veď vtedy len vypršané zrná sbierajú. Cez zimu sa holubi musia kŕmiť. Na volanie gazdové náhle pospiechajú, a im nasýpané zrno s radosťou prežierajú.

43.

Včela a holub.

Do potočku pri hájičku padla včelinka; utopila, zahynula by tam chudinka.

So stromčoku v tom hájičku to holubička tá zazrela, a poliala ju tam slzička.

Hneď odtrhla a hodila malý listočok, svej včelinke a družinke v čistý potôčok.

Včelička však s veľkou prácou na list vylezla, a po ňom sa šťastne zase k brehu odniesla.

Potom zase v rannom čase ticho sedela holubica na vetvičke a nevedela, žeby na ňu sesvou zbraňou mieril myslivec, skoro by ju bol zastrelil ten krutý lovec.

A tu spešne zvier a vďačné malá včelička priletela, poranila toho človečka.

Ten sebou hne, zbraňou trhne, rana vylietla, holubička s konárička zdravá odlietla.

44.

Bociaň čili čáp (Bogdál). *Goluba*

Bociaň je pekný vták. Perie jeho je bielé a čierne. Jeho dlhý dobák a vysoké nohy sú červené. S jeho veľkými krásnymi očmi hladí na tých, ktorí mu neučinia krivdu. Jeho vysoké nohy mu konajú dobrú službu. Často chodí vo vysokej tráve na lúkach, buďto sa brodí v močarínach, alebo na brehu potoka si vykračuje. S dlhým dobákom snadno lapá žaby, hadov, jašterky, kobilky, myši a iný škodlivý hmyz. Bociaň je preto užitočný pták. Ľudia ho radi vidia. On to zaiste vie. Preto si stavia hniezdo na vrchu strechy (dachu) za komínom a na väžách. Hniezdo si zhotovuje z prúta a z pažite.

V auguste stehuje sa od nás za more do teplej Afriky, ale na jar sa zase navráti. Z jeho príchodu sa každý teší. Prečo? — Deti ho s veselými piesňami výtajú. On ale len klepaním berie účasť vo speve, lebo nemá hlasu a preto ani kričať ani spievať nemôže.

45.

Lastovičie hniezdo.

Zrútil si hniezdo lastôvke! Čos to učinil neborke!
Kam že sa teraz chudina, utiahne bez strechá rodina?

To si myslíš; žes' tým zýskal? Naopak si veru zýskal! Len zlé srdce ukazuješ, keď zvieratá utrzuješ.

Neplač, neplač, lastovičko! Veď je leto a hniezdečko vystaviť ti ja dovolím, v mojom dome hor pod krovím.

Kde ja bydlím, môžeš bydlieť, hospodné nebudeš platiť. Len včas ráno pred svitaním, obvesel ma svým spievaním.

46.

Zvieretá domáce.

Domáce zvieratá dávajú človekovi mnoho užitku. Z veľkej čiastky nám domáce zvieratá potravu poskytujú. Nektore z nich nám pomáhajú pri prácach našich. Látku k odevu nám skoro z väčšej čiastky len zvieratá domáce dávajú. Preto ich doma držíme. Preto sa staráme o ne. Jako je to dobre, že také zvieratá máme.

Medzitým nachádzajú sa okolo domu aj škodlivé živočíchy. Tieto je slobodno vykaziť, ale trápiť nie. Aj im trápenie spôsobuje bolesť.

Užitočné domáce zvieratá bijú a trápia len veľmi zlí ľudia.

Ktoré domáce zvieratá poskytujú pokrm človekovi? Z ktorých zvierat sa pripravuje remeň na čižmy? Z ktorých na rukavičky? A z čoho sa robí súkno?

Ktoré domáce zvieratá nám pomáhajú orat? Ktoré nám pomáhajú bremená sem i tam odnášať?

Muška a dievčatko.

Malá muška raz obletovala kolom horiacej sviečky. Pri stole dievčatko sedelo. »Muška, muška! — hovorilo malé dievča — daj pozor na seba!«

»Čože ma ty poučuješ? — riekla muška pýšne. Ale hľa naraz jej obškrvky krydla a padla do plameňa sviečky.

Lúčenie vtáčkov.

Na streche hor pri komíne lastovičky poletujú. Co značí to ích lietanie? čo to ích prespevovanie? Snáď sa už na cestu strojá, tuhej zimy sa tu bojá. Nechcú odísť len tak ľahko, lež lúčia sa od nás takto: »Strechu, dom plnú stodolu, zanecháme vás tu spolu. Ludí dobrých Bože žehnaj! a nás na ceste sprevádzaj.«

Sotvy skončia své lúčenie — Boh sprevádzaj ích letenie! Trepot krydel zas zašumí nám v povetrí ponad hlavy, Bocáni, holubi lesné volajú k nám tiež žalostne: »Boh vás žehnaj s dietkami, aj s vašimi priateľami. Ktorí nás tu radi mali, hniezda zkažiť nám nedali. Daj že Bože by na jar zas, uzreli sme všech zdravých vás.

Zahradá.

Edmund a Etelka išli so svojim otcom do zahrady. Prijúc ta, rozmlúvali sa takto:

Otec: Deti moje, pozrite do kola! Tieto plodiny rastú zo zeme a z povetria. Toto sú teda rastliny. O rastlinách hovoríme, že žijú. Ozaj prečo?

Edmund: Ponevác pokrm potrebujú.

Otec: Najsilnejšie rastliny su stromy. Sú aj nízke stromy, ktoré hned nad koreňom svoje ratolesti a vetve rozprestierajú. Ba jako sa menujú také rastliny?

Etelka: O, to sú kryky a kroviny.

Otec: Menujte mi nektoré kroviny a stromy, ktoré sa tu v zahrade nachádzajú.

Edmund: Toto je ribezla, egreš čili pôlka, ruža. To sú kroviny. Tamto je jabloň, hruška, slivka, baracká a čerešňa.

Otec: Slivka, breskyňa, višňa a čerešňa majú svoje semá v tvrdej kôstke. Preto sa tieto menujú kostkovitými. Jablká a hrušky majú v sebe jadrá, preto sa menujú jádernatým ovocím.

Edmund: Ale ozaj z čoho býva strom?

Otec: Keď jadro do zeme zasadíme, vyrastie z ného toho samého druhá rastlina. V semiačku je totižto jedno vypuklé očko. Toto sa menuje zárodokom. Z tohoto vlastne vyrastie rastlina. Jedna čiastka semána zmäkne, zpuhne. Z tohoto sa živí zárodok čili kôk. Tak z toho malého semána vyrastie veľký strom. Hľa jak divným spôsobom sa to stáva! Volačo podobného je žiadon človek neñi v stave učinit. Nemáme li teda príčinu všemohúcnost a múdrosť Božíu obdivovat? Ale zo semána takto vyrastené stromy neprinášajú ešte chutného ovicia. Stromy také sú len divé plánky. Človek ich ale zošlechtuje.

Edmund: Jako sa to stáva? otče mój!

Otec: Skrze štepěníe. Toto je ale rozličné. Vezme sa z dobrého šlechtého stromu minuloročný výhonok, ktorý má vrúblikom menšiemé. Plánku zrežeme, rozštiepíme a do ro-

vložíme k tomu pristrúhaný vrúbel. Takto, — pozerajte, — ukážem vám. — Toto menujeme štepením do rozkalu. Alebo vyrežeme zo šlechetného stromu len jedno očko. Toto vložíme pod kôru od dreva oddelenú a zaviažeme. Takto pozrite! — — A to sa menuje očkovanie. Na tento a podobný spôsob dochovávame z plánok šlechetnejšie ovocné stromy.

Pri inej príležitosti sa takto rozmlúvali:

Otec: Nektoré rastliny majú mäké steblo, jako tu v kuchynskej zahrade vidíte.

Etelka! veď si ty už viac raz bola i s mamkou v kuchynskej zahrade. Povedz mi: jake rastliny sú tu nasiaté?

Etelka: Nasiali sme žltú a červenú repu, retkovku, uhorky, šalát, celer, cibuľu, cesnak, kapustu a mnohé iné.

Otec: Veľmi užitočná buloyatá rastlina sú zemiaky. V zahrade sadiavajú tiež hrach a fazulu. Tieto menujeme luskovitými rastlinami, lebo ovocie jejich v luskách donášajú. Teraz poďme do kvetnej zahrady, kde sa ty dcéra moja! tak rada bavievaš. Za včas jara, ktoré kvietky vykvetajú?

Etelka: Voňavá marcová fijalka, sňazný zvonček, žltá kaška, hýacynt a voňavá konválnika, ináč aj hruštičkou menovaná.

V lete kvitne ruža, tulipán, ľalija, karafiat čili klinčoky. V jaseň ešte slnečnik, georgine, pištoky a iné nás rozveselujú.

So zahradnými rastlinami nám Boh mnoho užitku a radosť podáva. Jablň, čerešňa, orech, baracka, slivka a iné stromy nás svojim ovocím obveselujú. Drevo z nich sa potrebuje budto na oheň, alebo sa z nektorých zhotovuje i domáce náradie. Mnohé kroviny rodia k jedlu súce bobulky. Kuchynská zahrada nám podáva rozličné živnostné rastliny. Z týchto nektoré požívame v lete a v jaseň. Nektoré ale odkladáme na zimu.

Dieťa a jablko.

Na stromčoku vo vrcholci spí si jablčko červené. Malý chlapec k nemu volá: »Zbuď sa, prosím ťa úprimne.

Zbuď sa, a poď dolu! — Čo by sa aj konár zohol! Ale jablčko spí, smeje sa, jako keby to len sen bol.

Chlapec sa už zarmútil. Chcel preč odísť. Na oblohe k slnku mluvil: Ach prosím ťa, zbuď zo sna jablko hore!«

Slnko rieklo: »Veľmi vďačne!« Na jablčko lúč pustilo. A lúč len naň svietil, budil, ale jablčko len spalo.

Sadol vtáčik na ratolesť, a tu chlapec poprosil ho. Vtáčik spieval, zo sna budil; ale jablčko sa nehlo.

Prišiel vetor, pofukoval. Mluví chlapec: »Prosím pekne, povedz, že už dlho čakám. Snáď sa už potom precítne.

Teraz vetor šuštal, pískal, — jablčko sa hned vystrelo. Zbudilo sa z tuhého sna, — a naraz so stromu padlo.

Hunčkajúcu postelôčku zanechalo. Chlapec zdvihne jablčko a k vetru riekne: Ďakujem vám za to pekne!«

Čerešňa.

V Samkovej zahrádke stála malá čerešnička. Túto on sám bol zasadil. V prvom roku sa jediná jedná čerešnička urodila na nej. Bola ale tak červená, jako krv. A tak sa zdálo, že má byť veľmi sladká. Samko s usmievajúcou tvárou odtrhol tu čerešňu, a pospiechal s ňou k otcovi. »Hľa otče môj, tebe

obetujem prvú úrodu stromčoka môjho,« — hovoriac a podal otcovi čerešňu. Otec jeho s radostou prijal dar ten, a slza sa lislá v oku jeho.

O pár rokov na inom priestore stál utešený čerešňový strom v záhrade. Medzi tónistvými jeho vetvičkami stá a stá čerešieň sa červeňalo. Otec priviedol Samka k tomu peknému stromu, objal ho, poboskal a pravil: »Pozri synu môj! tento strom je tvôj. Zo semiačka jedinkej jednej čerešne vyriastol on!«

Čo deti pre svojích rodičov učinia, na tom vždy spočíva požehnanie božie.

52.

Štep.

Posadil som štep do zeme, by cez zimu spočíval. A keď na jar slnko hreje, sa mi krásne rozvýjal. V ten čas do žaludka zeme pustí svoje korene, v povetrí sa už rozvýja ku slnku svú hlavu pne.

Vetrík sa vše s nim pohráva. Listie poľubuje. Vidí jak prúty vyháania i krásne prekvetuje. A malý štep z roka na rok vždy väčším sa stáva. Svou tónou nás ochladzuje aj ovocia dáva.

53.

Zahradník.

Jedon zahradník nasadil stromy rozličného druhu popri plote. Na stromoch z roka na rok väčšie a väčšie výhonky vyrastaly. Každú jar ale obrezával nektoré ratolesti, pretože mnohé nepravideľné výrostky škodia dobrým ratolestiam. Takto potom slnečné paprsleky lepšie prerážajú.

Zahradníkové deti nemohly to pochopiť: prečo jích otec obrezáva stromy? Otec im potom riekol príčinu obrezávania. A o niekoľko rokov videli, že stromy tie ovocie prinášajú. Čím väčšie a silnejšie ostávaly, tým viac ovocia rodilo sa na nich.

Aj deti sú práve také, jako mladé stromky. Rodičia a učitelia sú zas jako zahradníci. Boh obdaril deti dobrými a krásnymi schopnosťami. Ale často sa ukazujú v nich aj zlé náklonosti. Z týchto pochádzajú zlé obyčaje, ktoré dobrému prekážajú.

Preto je potrebné, aby rodičia a učitelia viacej raz k poriadku deti privádzali. Len tak môžu potom ich dobré schopnosti dobré ovocie prinášať. Dietky! nasledujte že tedy s radosťou radu a napomínanie vašich rodičov a učiteľov.

54.

Zahradník a kvety.

Pofukuje zimný vetor, studený dážď poprčuje. Hynú kvety už v zahradách. Slnce nesvieti, nehreje.

Prichádza zahradník a prikrýva zvädnuté kvetiny. Pohodlne by spočívaly pod teplými zákryvkami.

Razom jaro z novu budí v zahrade všetky rastliny, ale sú pozatvárané a neni kto jim otvorí.

Tu zahradník! Už otvára a preč zakryvadlá bere. Žeby vetor im neškodil, ku paličkám priväzuje.

Páli slnko, zem je suchá. Kvieta, ovesuje hlavu. Veľké trápy, veľmi žízni, nemá čím uhasiť smädu.

Ale zahradník je zas tu. V kupe (putne) čerstvú nesie vodu. Že tak trápne ňan čakaly, polieva im za to hradu.

Zahradník ale sviatok má. S vďačným srdcom tá kvetina pozdravovať ho prichádza. — Boží usmev ju sprevádza.

»Bud od nás všetech pozdravený, opatrovník náš premilý! dlhý život nech udeľí ti s vysosti Boh jediný!«

55.

Burina.

Julka sa v záhrade prechádzala zo svojou matkou. »Podme, milá mamka! — tak mluvila dcérka — k mojim kvetným záhonom. Pozrime: či mi už zišla resedka?« Resedový záhon sa už z daleka zeleňal. Julka s radostou vykrikla. »Zišla, zišla, už je celý záhon zelený.« Hneď uvidíme, milá dcérka! — riekla matka — či máš príčinu sa radovať? Pod bližšie a zkúmajme! Pozri, toto je tu všetko pichľavá žihlava. Toto tu je divý petržlen čili bolehlav. To sú všetko nevoľaní hostia, to sme ani jedno nesiali, lež vyriastlo samo z vypršaného semäna. Takéto, medzi zahradnými bylinami samé od seba vyrastené zeliny menujeme burinou. Pod len, zohnime na bok tento špinát! Vidíš, len po medzi touto tie tmavozelené lističky. To sú ony, ktoré si ty siala. To je tvoja reseda. Burina veľmi škodí zahradným bylinám. Nenechaj ju vyriast. Burina sa musí povytahovať, dokud je ešte malá z pomedzi zasiatých bylín, ale opatrne, aby sa s neužitočnou burinou i siaté byliny sa nevytrhaly. Pod teda oslobodme od nej tvoju resedu.«

Pri plení takto hovorila matka k svojej dceruške: »Burina je podobná zlému dieťaťu. Keď sa toto do dobrej spoločnosti zamieša, ešte aj dobrých pokazí.« Varuj sa zlých! Obu len s dobrými.

56.

Cudzého sa netýkaj.

Krásne jablčko na strome nedá dieťaťu pokoja. Túži za ním rado by ho dostať dolu so stromu toho. Len sa za mnou chlapci hore. Ja som hneď tam hore na strome. Krásne ovocie. Vidíte? Ja potra

siem, wy zbierajte! Chlapci išli na volanie. Jablk dosti na zbieranie.

W tom, jak berú, ide ku nim stavec ssebh a mluvi jim: „Deti! w čej je to zahrade gazdujete tak nepefne? Kto je gazdom stromu toho? Dwoecie beriete jeho! Či tak s cudzým gazdujete! Deti weď wy tu kradnete!“ — Deti domow hned bežaly, a je kradky sa haňbily.

57.

Kráľovská odmena.

Jedon kráľ šiel raz na polovku. V tom jak išiel, videl jedneho starého človeka, ktorý práve sadil orechový stromček. I prišiel k nemu a pýtal sa ho: Koľko máte rokov, človeče?

»Osemdesiat mi už minulo, pane! — odpovedal stavec, — ale sa tak dobre cítim, jako by som ešte len tridcat rokov mal.«

»A koľko rokov úfate ešte žiť? — pýtal sa kráľ ďalej — keď ešte teraz taký malý stromček sadíte, ktorý len po viac rokoch ovocie prinášat bude. Prečo sa na darmo ustávate?«

»Dobre viem, pane môj! že ja už pod zemou budem, keď tento stromček rodiť bude. Ale aj otcovia naši sadili také stromky, ktorých ovocia teraz my zbieráme. Slušné je teda, aby sme aj my príklad otcov našich nasledovali.« Odpoveď táto sa kráľovi zalúbila a podal starcovi za hrst dukátov.

»Kto že povie teraz — vykrikol stavec, že som sa darmo ustával? Hľa tento malý stromček, hned v prvom roku, jaké ksvostné ovocie mi priniesol!

58.

Orech.

Tento orech môj starý otec nekdy tu zasadil. Ovocie nejedol z neho, ani v tóni sa nechladil.

Nepracoval on pre seba, lež to činil pre druhého. Teraz vnuci požívajú. Pamiatku žehnajú jeho.

59.

Sýkorka.

»Pozri tú peknú sýkorku tam na jabloni! zvolal Lórenc na jeho starou sestru, Evu. — Ja ju musím chytiť.«

V tom vyliezol na strom. Postavil tam klietku na sýkorku. Potom sa ukryl i so sestrou medzi zahradné kroviny a striehol na vtáčka. Sýkorka skutočne do klietky skočila. Lórenc znovu vyliezol na strom. Ale jako chcel vtáčka z klietky vyňať, padol aj z klietkou dolu. Sýkorka ujšla. Lórenc si ale poranil rukú a krvácal. Chudáčik! riekla Eva, teraz už viac za sýkorkou nepolezieš na strom. Ešte by si si mohol ruku lebo nohu zlomiť.« »Ej — riekol Lórenc — to ma neodstraší. Teraz by som sa na darmo bol ustával. To sa len sýkorka vystriha klietky, z ktorej sa raz vyslobodila.«

»Keď je tak, — hovorila Eva — tak je sýkorka opatrnejšia nežli ty. Tá nejde viac ta, kde ju nešťastie potkalo. Ty si ale teraz so stromu padol a hotový si zase ísť naň.«

60.

Vtáčie hniezdo.

Na zahradnom strome maličký vták poletuje. Belastý chvost, žlté krýdla má, a prespevuje.

Spieva, spieva, zas odletí. A kde nejde nikto, v hustom kroví, medzi listím ukláda své hniezdo.

V hniezdočku tom malé vtáčki volajú: pí, pí, pí! Matka na to aj s pokrmom hneď priletí.

Lež čo? dva rozpustilí chlapci tade chodili; ku hniezdu sa priškriabali a mladých vybrali.

Jak plakal dobrý starý vták. A vzdýchal si bôlne:
 »Dajte nazad mladých vtáčkov! To je hniezdo moje.«

Nechcú jích dať: Lež Mariana, dobré, tiché dievča plačom hnula tých zlých chlapcov, by jích dali predsa.

Dajte jích mne! zlostní chlapci, — rieklo dievča bôlne, neprestala vtáčki pýtať, až s hniezdom oddané.

Neplače viac matka. Neplačú jej milé, Veselia sa a radujú, že sú na slobode.

61.

Hodbabníčka.

V lete vidíme všelijaké krásné strakaté motyle obletovať, a často jích darebne sem i tam naháňame. Tieto motyle povstávajú, z húseníc. Húsenice sa premenia na pupy. Húsenice sú ináč veľmi pažravé, a preto stromom a štepom velice škodlivé. Húsenica tá, ktorá sa živí listím jahodového stromu (maliny), je najužitočnejšia, a menuje sa hodbabníčka. Motýľ, ktorý vylieza z pupy húseničky tejto, menuje sa hodbabník.

Keď sa húsenica vyvynúla, zakuklí sa a stane sa pupou. Jej zámotok čili záprad pozostáva z dlhého-hodbabného vlákna. Ponechá-li sa pupe potrebného času, tak prelomí hodbabnú priadzu krásny belavý motýľ.

Obyčajne ale nechajú vyliezť len tých motýľov, ktorých k novému dochovaniu potrebujeme. Tieto nesú vajíčka, ktoré sa pre budúci rok na suché miesto odložia. Väčšia čiast kokónov vloží sa do pece, aby tam pupy kroz teplotu pobité byly. Potom nít, z ktorej kókon pozostáva, s umelou pečlivostou sa odsúka a z nej sa potom tkajú látky hodbabné.

Chrúst.

Malý chrústik v jasnom, teplom májovom dni, veselo si lieta na listnaté stromy.

Janik hore dolu po pod stromy behá, zaťriasa stromkami a chrústikov sbiera.

Na nôžku mu dlhú nišku priväzuje, nad mukami chrústa sa ešte raduje.

Čo si to učinil? to slobodno nenie! Vid', maličky chrústik v rukách твоjích hynie.

Čo ten malý chrústik ti zlého učinil? Čo bys' na to riekol, keďby tebe krivdil?

Malý zvon.

Ráno malý zvon takto mluví: »Gengelang!«
Svitá, aj hľa zore! Deti vstajte hore! Pekne sa umyte, zbožne pomodlite! A keď obdržíte pokrm ranní — zjete. Ktorý nie lenivý, nech dvíha své nohy, soberie své veci do školy.

V poludní malý zvon tak mluví: »Gingulang!«
Hlásam na vše strany už obed chystaný. By ste ho užili, jak ste zaslúžili. Potom nebeského Otca zveľobujte, keď od neho jedlo i nápoj prijmate. K tomu povzbúdza vás malého zvonka hlas.

Večer z väže malý yončok takto mluví: »Gen-

gelen: « Deň sa už pomínul, tmavá noc nastáva. Deti! proste mamku, nech večeru dáva. Potom sa preučte, zbožne pomodlite, šaty své vyzlečte a spať si ľahnite. S anjelmi strážnymi v pokoji usnite.

64.

Drevený krížik.

Rozina bola bohobojná dcérka. Keď mala šesť rokov, zomreli jej rodičia, a ona zostala ubohou sirotou. I vošla do kostola. Klakla si pred oltár Blahoslavenej Panny Marie a takto vzdychala: »Svätá Panno Maria! buď Ty teraz mojou dobrou matkou! Prijmi ma pod Tvoju ochranu!

Jako sa takto kľacúca modlila, videla ju jedna bohatá pani. Dozvediac sa, že je Rozina sirotou, vzala ju ku sebe. Rozina sa dobre chovala. Aj dobre sa jej vždy vodilo.

O niekoľko rokov tá pani onemocnela. Rozina ju veľmi starostlivo opatrovala, veď ju milovala, jako svoju dobrú matku! Nemocná tá pani, mnohokrát vzala do ruky jeden drevený krížik s umučením, polievala ho slzami a hovorila: »Sladký Spasiteľu môj? tebe obetujem moje trápenie.«

Tá dobrá pani konečne zomrela. Po jej smrti prečítali testament, v ktorom vyjadrila poslednú vôľu svoju. Rozine poručila peknú summu peňazí a dovolila, aby si z pomedzi jej drahocenných vecí vybrala niečo na pamiatku.

Rozličné drahotiny boli nanosené pred Rozínu, ona si ale vybrala — onen drevený krížik. Ten uznala za jej najmilší pamätník. Mnohí z prítomných sa jej vysmievali a nazývali ju preto sprostým dievčatom, ona ale nič nedbala na to.

O nedlho sa vydala a žila veľmi šťastlivo aj so svojou rodinkou. Zlí ľudia ju ale oklamali, a konečne upadla do veľkej biedy. Od ľudí už viacej pomoci neúfala. Viac raz vzala onen drevený krížik, ktorý si po jej dobroditeľkyni na pamiatku vybrala a plačúc prosila Pana Ježiša: aby jej pomohel. Jako sa raz takto modlila, vypadol z chrbtovej strany krížika tento malý kúsok dreva. Rozina prestrašená zodvihla to hore a chcela ho

na patričné miesto položiť. Naraz ale zazrela, že v tom drevenom krížiku je iný, zo samého zlata a z drahých kameňov zhotovený kríž vnútri položený.

A Rozíne takto v najväčšej biede postavenej skrze drevený krížik spomoženo bolo.

65.

Dobré dieťa v kostole.

Dobré dieťa rado do kostola chodí. Ta ho srdce zbožné i myseľ sprevodí. Pri vchádzaní žehná sa vodou svätenou, by bolo viac zmyté tak krvou Kristovou.

Vie, že skrz tento znak prišlo k vykúpeniu, preto srdce, myseľ zdvíha hore k nebu. Po tichu len kráča na miesto, v kostole, tak sa dobre cíti, že je v Božom dome.

Kľáčí, na nikoho sa tam neobzerá, len na Spasiteľa uprený zrak svoj má. Len s ním sa rozmlúva v modlitbe pobožnej. Jemu sa oddáva z celej duše svojej.

Za toto pobožné v kostole držanie, pochváli ho každý: »To dobre dieťa je. Jak sa bojí Boha, hriechu sa varuje, každej nečnosti všade vyhybuje.«

A tam čaká v tichosti mše svätej skončenie. Chce obdržať ešte kňazské požehnanie. Za toto príkladne držanie sa jeho, zalúbi si ho Boh i rodičia jeho.

Z kostola idúc von, své čelo zas kropí vodou posvätenou. Pri tom Boha prosí, by ráčil poženat práce dňa celého, chránil ho od hriechu i od všeho zlého.

Ľdte tedy dietky ku svätenej vode, kropievajte sa s ňou v pokušenia dobe. By ste zachovaly srdiečka nevinné, a tak Bohu i všem ľudom milé.

66.

Dobročinný biskup.

Velikým dobrodincom chudobných bol nekdý Smrich Špiterházy, arcibiscup Ostrihomský a primas krajinský, ktorého poniženosť, horlivosť a zvláštne almužny zapísané sú w knihe života. On každoročne tisíce a tisíce zlatých medzi chudobných rozdával, obzvláštne medzi takých, ktorí wo veľkej núdzi sa nachádzali, ale žobrat sa haňbili. Jedonraz jeho panskí úradníci mu oznámili, že sa už jeho pokladnica celkom vypráznila, tak že už nemá z čoho chudobným dávať. Čo učinil dobročinný biskup? Sňal z prý svojich drahocennú zlatú retaz a povedal: »Vezmite túto moju zlatú retazku, predajte ju, a jej cenu rozdelte medzi chudobných.«

67.

Obec.

My chodíme spolu do školy. Učiteľ nás spoločne vyučuje. Preto že všetci chodíme do školy, sme spolužiaci. Dobré to padá, keď tak všetci pohromade byť môžeme.

Aj odrostlí ľudia nebývajú radi o samote. Každý človek cíti (nahliada), že je dobre žiť vo spoločnosti. Ktorí blízko jedno pri druhom, v jednej osade bývajú, tvoria zvláštnu spoločnosť alebožto obec. Každý od tejže obce má nejaké zvláštne zamestnanie. Jedon druhého potrebuje, jedon druhému pomahá.

Ktožeby krstil novorodzeniatka, kto by vyučoval ľud, kto by tešil umierajúcich, kto by pochovával zemrelých, keby sme nemali kňaza? Kto by vyučoval nás, keby sme nemali učiteľa? Odkud by sme vzali chlieb, keby roľník neobrábal

zeme? — Aj roľník potrebuje remeselníkov, ktorí mu náradie roľnícke shotovujú.

Zamestnanie musí byť teda rozličné. Stolár by si nevedel na príklad obuv shotoviť. Čižmár by si zas nevedel domáce náradie učiť. Ponaváč si jedon človek nemôže všetko sám udeľat, preto je práca medzi ľuďmi podelená. Nektorí z obyvateľov obce sú úradníkmi. Iní sú kňazmi, učiteľmi, spevármi, pravitármi, zememeračmi, lekármi, lekárnikmi čili apatekármi, kupci, remeselníci, voziari, pastieri, nádenníci a t. d.

Všetci majú v pokoji, láske a svornosti nažívať. To chce mať Boh tak, lebo prikázal, by sme milovali bližného jako seba samého.

68.

Mlyn.

Na šumiacom potoku mlyn rapotá. V ňom vo dne i v noci mlynár pozor dá. Zo zrna zomletého chlieb sa stane. Keď ten máme, núdzu viac netrpíme.

Voda ženie koleso. To kameň zas, ktorý v jemnú múku mele zrna viac. Čo potom naša mamka čini z múky, dobre vieme; nezabudneme nikdy.

Keď nám roľa v patričný čas dá zrno, to mlynár hneď na zomletie sype ho. Keď milý Boh v každý čas nám dá chleba, istí sme, že potom nebude bieda.

69.

Hodinár.

Hodinár je veľmi obratný (schopný) človek. Mój apka mi ráz ukázal vnútrie vreckových hodiniek. Ja tak vela drob-

43

ných kolečiek, pružných pier a šravbičiek som videl v nich. Ani som neveril, žeby to človek mohol učiť. Ale som potom bol u hodinára v dielne. Videl som, že tie drobné čiastky hodínok veľmi obratne spolu skladal. Rozličné hodiny som videl u hodinára. To mnohé klepanie robilo tak veľký šrômat! A ešte keď hodiny bily! Tam len bolo cengu a cvengu! Jedny od druhých chcely väčši hluk činiť.

V samom poslednom kúte vysely ale také hodiny, ktoré za každým hitím tak kričaly: kukuk! Pri týchto zase vysely iné, ktoré takú krásnú nótu hraly, že len! Pri tom všetkom každé ukazovaly, kolko je hodín?

70.

Oráč.

Není šťastlivejší človek nad oráča. Tento v potu-
tvári za živnosťou kráča.

Chlieb musí každý deň len prácne jedávať.
Predca s veľkým pánom nechce sa čarováť.

Ráno na úsvite na své pole idie. A Boh pože-
náva jeho namáhanie.

Z Božej ja milosti, keď nekdy vyrastiem, čo kol-
vek kto povie, roľníkom zostanem.

71.

Ľudomilový hlásnik.

Jedon hlásnik čili nočný strážca neskoro v noci pre-
chádzal sa po dedine. Sňah vysoko pokrýval zem a zima bola
veľmi krutá. Z razu počul bolástné kričanie z ďalekého lesa.
Hlásnik si myslel: »Moja povinnosť je tá, by som každé ne-

bezpečnosť odstránil. Pojdem teda pozrieť: čo je to za nehoda?

V tom ponáhlal domov. Zbudil zo spánku svojho syna a pospiechal s ním k tomu lesu. Boľastné stonanie na raz utíchovalo. Môžeme si myslieť, že pomoc už bola najvyšš potrebná.

Dlho hľadali po lese, až konečne našli jedného starca v snahe umdletého. Chudák ten bez pochyby zablúdil, a súc vystavený tuhej zime už celkom zkrepený ležal.

Veď je to len starý žid! — riekol syn hlásníkov — a veľmi je ťažký.

»Pomysli si synu môj! — napomínal ho otec — na milosrdného samaritána! Aj žid je tak človek, jako aj my.«

V tom vzali starca toho na plecá. Doniesli ho do kuchyne, treli sňahom, a tak dlho opatrovali ho, dokuď len k sebe neprišiel.

Starec ten skoro dosiahol predošlú silu svoju a na druhý deň ráno už mohol ďalej cestovať. Bol chudobný a ničím inšim sa nemohol odmeniť onému ľudomilovnému hlásníkovi jako stisknutím ruky a poďakovaním.

Najkrajšia ale odmena bola, to jich povedomie, že zachránili život človeka.

72.

Žobrajúce dieťa.

Žobrajúce dieťa od nás ku vám ide. Nepožerajte naň tak opovržlive. Aj plácaný odev dobrú dušu skrýva. Ach! nevyžehnajte ho von z vašeho dvora.

Dieťa to žobrajúc o almužnú prosí. Ach udelte že, Boh na mnohosť nehládí. Dajúc ubohému — vy viac mať budete. Ide dieťa žobrať, von ho nevyžehnajte.

73.

Malý pastier.

Štefan pásol jalovicu pri zahrade. Medzitým zazrel čerešňový strom, na ktorom bolo niekoľko zralých čerešien. Tak milo

usmievaly sa tie červené čerešne na Štefana, že hneď dostal chuť na ne. I nechal tedy jalovicu pást sa a on liezol na strom. Jalovica nevidiac pastiera svojho, šla ďalej. Vlomila sa cez plot do zahrady a jako kvetiny tak aj zeleniny rád radom pustošila. Mnoho z nich aj pošliapala.

Jako to Štefan sporozoval, zliezol náhle so stromu, začal jalovicu byť a preháňať, tak, že táto sem i tam behajúc ešte viac škody natropila.

Otec jeho sa na všetko z ďalaka díval. Ale potom pospiechal aj on čím skorej ku nemu. Prísne pozrel na syna svojho a karhajúc ho mluvil: »Kto skorej zaslúžil bitku? Ty alebo tá jalovica? Veď jalovica tá len tak za chuťou išla, jako ty. A predsa tak nemilosrdne zachádzaš s ňou?

Štefan sa veľmi zahaňbil. Zardel sa a oželel skutok svoj.

74.

Matkin hrob.

Sadila som kvietky na hrob matky mojej. Ne-
treba jim dažďa, any rosy studenej.

Každý večer k hrobu idem a s mojimi polievam tie kvietky slzami horkými.

Ešte aj po smrti vždy jej lásku hľadám. Preto sadím kvietky — a ju oplakávam.

Rada mala kvietky milá matka moja. Jako by som teraz slyšala jej slova.

Miluj kvietky pekné, nežiarli srdce tvé; zlým sa stať memôže, kto tieto miluje.

Kvietky a nevinnosť sú dietky pokrvné, v jednom srdci spolu žijú.

Vieš-li čo je kvietok? Je zeme dobrota. Vieš čo je ozdoba? Je duše ozdoba.

75.

V cintoríne čili v hrobitove.

V cintoríne by som rád bol! O, jak ticho je tam všetko. Mrtví ľudia ležia jedno popri druhom. A hrobové kvietky sa tak kývajú, jako by chcely hovoriť: »Spite tu dôlu, dobrí ľudia! Príde ešte deň, v ktorom sa zase prebudíte.«

Pomedzi hroby chodia ľudia zadúmčivo a smutne, nektori aj plačú. O jako to bolastne padne, keď neкто zomrie, ktorého sme radi mali. Tam odpočíva môj maličký bračok. Idem, na malý kríž jeho, uvijem mu venček!

76.

Kto je to?

Mophoráz bol v hrobe. Mnohí pri ňom stáli, žalostno plakali. Truchlý zavznieval spev, a on z tmavej jamy zase len von vyšiel. Raz predsa odišiel. Lež málo bolo tam, ktoby ho oželel.

77.

Rozličné druhy zbožia.

Jedon otec išiel raz v nedelu odopoludnia na pole aj so svojimi dietkami, Ladislavom a Margetou.

Deti od radosti vo predok bežaly.

»Pomály, pomály, deti moje! — hovoril otec. Volačo sa vás opytam. Či viete mená týchto rastlín, ktoré na tejto roli rastú?«

»Ach áno, milý otče! — odpovedala Margeta — toto trojlístové je datelina, a tam to sú zemiaky.

»A toto? — pýtal sa otec.

»To je zbožie,« — odpovedal Ladislav.

»A či viete, že zbožie je rozličného druhu? Taká je pšenica (žito), raž, jačmeň, ovos. Tieto aspoň dorábame pre jich záživné zrnka. Vidíte, jak mnoho zrn má klas tento. Zo zrn týchto bude chlieb. Zrno totižto mlynár zomele a stane sa z neho múka. Matka alebo pekár učiní z múky cesto a v peci upečie z neho chlieb.

Idúc domov mluvil otec deťom svojím takto: »Či viete, čo činí dobrotivý Boh so semänom, prv nežli na zemi veľké vyrastie? Pozrite toto pšeničné zrno. Ono sa nehýbe. Nie je ani studené ani teplé. A predsa má život v sebe. Tak je jako vajce. Sliepka sadne na vajcia zohrieva jich, a o krátky čas vydlbajú sa z nich mladé kuriatka. Aj zrno pšeničné uloží sa do hniezda zeme, a svetlo slnečné vzbudzuje v ňom život. Jestli chcete vidieť v pšeničnom zrne spiaci život, posadte ho do zeme, alebo podte sem po osení! Tajne ukrytý život, čili zárodok sa začne hýbať. Zrno pukne na dvoje a z oného bielého mlieka sa živí, v ktoré sa ukrytá múka v zrne premeňuje. Zárodok pokrýva kožtíčka, aby nezamrzol.

Keď zrno pšeničné niekoľko dní v zemi spalo (odpočivalo) a pokrm mliečny zárodok už strovil, rozpukne zárodok svoje pokrývadlo a v dvojom smere sa rozširuje, čili pučí. Zárodok jedným koncom vpúšťa korigenky do zeme, ktorými berie potravu druhým koncom vyháňa ale steblo, ktoré sa hore námáha a hľadá svetlo a teplo. Jak múdro to Boh usporiadal! Koreň sa naraz viac a viac v zemi rozprestiera. Vlhkosť a teplota napomáhajú jeho zrost. Zo stebľa vyhnaté listky dvíhajú sa zo zeme, a prostriedok vždy vyššie vyššie vyháňa. Toto sa potom menuje stebľom alebo slamou, na ktorej sa uzelnaté kolienka tvoria. Vo stebľe tom čili v trúbicke tvorí svetlo a teplo sladkú štiavu. Štiava táto chová rastlinu. Na vrchu stebľa sa utvorí klas. V tomto sa vyvinie plnomúčne zrno. Vy viete: jak potrebné je zrno k výžive našej. Mnohí požívajú z Božej dobroty tejto, ale nevzdávajú za ňu vďaky.

Na poli.

Na poli ja stojím, pokoj cítim v srdci, a jako bych počul z dialky ľudskej hlasy.

Alebo keď zbožný ľuď v kostole spieva, taký mňa slavnostný pocit zaujíma.

Stojim v širom poli, ktoré kvieťa kryje. Tak cítim a myslím: dom *Boží* toto je.

Chlieb.

Bolo horúce leto. Zo dňa na deň slnko teplejšie svietilo. Ani len jedného obláčka nebolo vidieť na oblohe. Potoky vyschnuly. Rieky veľmi upadly. Kvietky smutne ovesovali hlávky svoje. Klasy umdlievaly. Roľník starostlivo šiel pomedzi zvädlé osenie, pozerajúc k nebu, takto vzdýchal: »Pane Bože Stvoriteľu môj! Ja som učinil, čo som mohol. Oral som, sial som, a klujajúce osenie starostlivo som chránil. Tys' ochránil od zlého povetria. A my ľudia radovali sme sa z požehnania Tvojho. Buď i na ďalej láskavý k nám! Chlieb náš vezdajší daj nám o Pane!«

Dobrotivý Boh vyslyšal a smiloval sa nad utrápeným ľuďom. Zanedlho nashromáždilo sa oblakov a užitočný dážď občerstvoval osenie. Ľudia sa nad tým zas rozveselili. Kvietky pozdvihly hlávky svoje. Zbožie bohato vysypalo klasy svoje. Rieky a potoky veselo hučaly v riečišťať svojich.

O pár týždňov kosa brinčaly a žatevné piesne sa po poli rozliehaly. Vozy zbožím naplnené trepali domov. Potom začali mlátiť. A sotva bola žatva skončená, už, nová múka bola v dome. Táto bola presiatá. Učinili z nej kvas. Z tohoto miesili cesto. Konečne napiekli chleba. Keď ho matka načínala

složila ruky a takto sa modlila: oči všetch dúfajú v Tebe Pane, a ty dávaš im pokrm v čas príhodný. Otváraš ruku svoju, a naplňuješ všetko požehnaním.«

80.

Štefan gazda.

Gazdu Štefana v dedine každý ctil a miloval. Sotva kto sa našiel v obci, ktorému by Štefan nebol dobre učinil; keď inším nie, tak aspoň dobrou radou. Dobrá rada ale platí za zlato. Bol on pobožný a bohabojný človek. Nikdy nezameškal o Božie požehnanie prosiť na prácu svoju; a bolo vidno, jako jeho gazdovstvo sa naraz zveladilo.

Štefan gazda bol len ubohá sirota. Jedon majetný roľník vzal ho ku sebe, ktorý ho aj pilne do školy posielal. Štefan ale odmieňal s tým dobrotu roľníkovú, že mu všetko po vóli činil, a tak sa vo všetkom vynasnažoval, jako by to pre sám seba bol činil. O tom ale dobre vedel gazda jeho. A preto, keď Štefan veku mužského dosiahol, tak ho za jeho vernú službu niekoľko jutrami zeme, k tomu potrebným a prislušným náradím a dobrou radou prepustil od seba. Štefan následoval rady jeho. Mladým hospodárom slúžil za príklad pobožným životom a pilnosťou svojou. Slobodný čas netrávil chodením do krčiem lež čítaním užitočných kníh. Tomu mohol podakovať tú okolnosť, že keď majetok iných krčmárskych hospodárov hynul, jeho sa sväčšoval. Nikoho ani nebolo v dedine, ktorý by bol opatrnejšie hospodáril nežli on. Nikto nebol v dedine, s ktorým by velebný pán farár, učiteľ a notár radšej boli obcovali nežli s gazdom Štefanom.

81.

Pieseň malého gazdu.

Gazdom budem, poľným gazdom, keď poviem:
Na pluh, na siata, sa starať ja budem. Krásne siata

krásné klasov klonenie, veselé je prepelice spievanie!

Blyští sa jak zlato, plužné železo. Sypem, sejem v oračinu semeno. Kyprá je zem, párné junce orajú, z kroka na krok popri sebe kráčajú.

Gazdom budem, poľným gazdom, keď poviem! Krásné kone, seľský klobúk mať budem. Za tým krásnym klobúčikom kvetinu, a tak pôjdem do kostola v nedelu.

Spievaj, spievaj, prepelička na poli; sedím, jazdím na zlatosrstnom koni. Na lúke si kosec ostrí svú kosu, hľadá na rady, na slnko a rosu.

Gazdom budem, poľným gazdom, keď poviem: Urodnú zem ja obrábať vždy budem. Boh požehná dobrých ľudí ich prácnosť, prácny život dáva srdcu veselosť.

82.

Zemiaky.

Zemiaky sadime do jamok v zemi učených a prifryjeme ich zemou. Tam potom počnú pučiť, stebľa a lísty vyháňať. Koreň jejich rozvetvie sa v zemi, a na tých sa robia zemiaky. A tieto v skutku nám slúžia za chutný pokrm, a pri tom málo stoja.

Neftori ľudia skoro vylučne len na zemiakoch žijú. Mnohý chudobný človek by snád hladom zahynul, keby nemal zemiakov. A neftore domáce zvieratá chováme zemiakmi. Zo zemiakov sa pripravuje škrob čili krochmel, ba ano aj cukor.

Oráčova pieseň.

Keď vychádza ranná zora, mám pluh v ruke — idem z dvora. A pred pluhom štyri voly: Čákov, Brna-Beluž, Bodrý, Jezu pomôž! hajs!

Konec koncom úhor orám, po rosičke kráčam, stúpam, po blištiacej rose krásnej, role kvietim zarastenej. Hajs no, Čákov! hajs!

Malý škriván vták veselý, lieta nad mňou a šveholí. Párik jeho zas predomňa — sadne — zas letí do hniezda. Hajs len Brna! hajs!

Oráč súdruh, vták môj malý, mamku moju nevidíš-li? Ej keby ja lietal hore, vždy bych hľadel k mojej mame. Ča len, Beluš! hajs!

Keď sa pol dňa približuje, tu mamka s obedom ide. Viem, že chutiť bude jedlo, veď s mamkou budem jesť vedno. Hajs len, Bodrý! hajs!

Ešte sa raz-dva obrátim. Potom volky preč zavrátim. Dám im sena aj nápoja, a zas orem do večera. Hó, há, hó! len hó!

Jašterica.

Jašterica je asi na piad' dlhá. Jej telo je pokryté šupinami a štítom. Hlavu má širokú a skoro štvorhrannú. V pysku a v podnebí (v dasnách) má mnoho zubov. Jazyk má dlhý a

špicatý. Pysky veľmi široké. Uši má na zadnej čiasťke hlavy. Krk má krátky a hrubý. Driek má dlhý, a končí sa tenkým chvostom. Má štyri nohy a na prstoch ostré pazúry.

Jaštericu vidievame najviac v lete v trnине, v hromadu sosoypných kameňoch a medzi porúcaným staviskom, kde sa veľmi rada na slnku vyhrieva. Keď človek ide ku nej bližšie, vtedy uteká a skryje sa.

Požíva muchy, komárov, chrobákov a cvrčkov. Bez žrádla vydrží ale aj za viac mesiacov.

Pozde na jaseň vlezie do zeme alebo do dutých stromov, a pres celú zimu spí. Medzitým kožu každoročne zlení. Na jar vychádza zas zo svojej skrýše.

Chvost ľahko ztratí, ale jej zas nový narastie.

Jašterica je naskrze nie jedovatá. Uhryznutie jej sotva cez kožu prejde a nie je nebezpečné. Pred týmto neškodným zvieratkom sa nemáme zhola nič báť. Zo samopaše ju prenasledovať, trápiť alebo zabiť sa nesluší.

Prepelica.

Na poli sa kníše zelená pšenica, do nej si složila hniezdo prepelica.

Matka aj s mladými štebocú z vesela, ani len netušia, že žatva nastala.

Razom švihne kosa! červená zostala. Mladé prepeličky tam v hniezde preťala.

Mrú už drobulinké, matky doma není. Tak to chcel mať osúd, aby dvaraz mrely.

Jak matka zbadala, krýdla rozprestrela, s bleskovou rýchlosťou na hniezdo sa vrhla.

V teplú krv zmočila umdlenú hlavu svú. Smutne zrkadlila krv lásku materskú.

Na to ju bezcitnú tiež kosa dosiahla. Zo šťastnej rodiny žiadna nezostala.

86.

Vtačie strašidlo.

Jedon hospodár mal na poli veľmi krásnu pšenicu. Klasy boli plné zrn, zrná plne múky, a boli už skoro celkom zrelé. V tom prichádzali vrabci a oddávali sa do nej. Títo započali zobať do polovice zrelé zrnká. A keby boli tak pokračovali, jako začali, sotva by bol mal hospodár čo žať. Hospodár to spozoroval, vyšiel tedy včas ráno na pole, aby vrabcov vystrielal. Ale keď on ta došiel, už vrabci boli posniedali, lebo oni ešte skoršie stali nežli hospodár. Kus osenia zase boli vyzobali. Práve na susedovej čerešni sedeli. Paškrtili čili mlsali čerešne a taký vresk robili, jako by si chceli vôľu vyplniť v podobnom selmovstve.

Hospodár sa poškrabal za uchom, dlho premýšľal, čo má činiť? Lebo ono krásné osenie pšeničné nechcel ponechať vrabcom za korisť. Konečne mu voľačo dobrého napadlo. Prijdúc domov, vzal jednu žrd, priam tak veľkú jako človek. Obviazal ju slamou, až sa dost hrubou stala. Pripravil na ňu aj dve ramena. Potom navliekol na to jeden starý kabát, na hlavu postavil tiež zodraný klobúk, a do ruky pripravil bič. Keď vrabci už odišli na odpočinok vyniesol toho panáka na roľu, a postavil ho do prostriedku osenia tak, jako by tam živý človek bol býval.

Vrabci na druhý deň, jaknahrle precitnuli, pospiechali na roľu k sniedaniu. Jako ale prišli, hľadá hospodár už tam stál v jeho starom dolmáne, a bičom sa im brozil. Následok toho bol, že sa neopovážili sadnúť ne osenie. Len z daleka čakali, či skoro hospodár s bičom odíde domov. Ale tento veru nešiel. Mo-

Preletavé vtáctvo.

V jeseni z krajiny našej tiahnu milé vtáčatá, ktoré na jar a v lete spevom svojim nás obveselovali. Odev jejich je letný a ľahký; nemohli by sniešť tuhú zimu. A jakože by pod sňahom a ľadom mohli najst' červíkov, húsenice a zrná, ktorými sa živia?

Keď teda počnú fúkať chladnejšie vetry od severnej strany, stehujú sa tiež spevavé vtáčatá naše do krajín teplejších, kde im milý Boh pripravuje potravu. Tiahnu cez hory i doly, cez potoky a rieky, áno i pres široké more tisíc hodín daleko od nás. Nikto im neukazuje cestu; samé putujú: ale prv než krajinu našu opustia, obletujú známe pribytky, poľa a zahrady, a zdajú sa byť smutnými. A keď sa mladí i starí vospolok shromáždia — huš! odletia preč.

Lastovičky, konôpky, konopásci, slávicí, pinky, stehlíci, čevenky, trasoritky, holubi lesní a iní ešte vtáci ubierajú sa do krajín zámorských. Mnoho ich ovšem zahynie na ceste, ale zväčša dosahujú cieľa. — Až keď zase jernie slnečko hriať u nás počne, vracajú sa naspät'. Lastovička vyhladá si svoje lanské hniezdo pod strechou, slávik svoju krovinu, a tam znova počína svoje lúbežné vyspevovanie.

Naopak ale cvičala a čečetka v lete prebývajú v krajinách polnočných. K nám priletujú teprv v jeseni, a na jar v brežňu tiahnu zas od nás.

Podobne preletavý vták je lednáček, ktorý sa aj rybárik nazýva, preto že sa rybyčkami živí.

Vôbec pozorujeme, že sa preletávi vtáci u nás vtedy zdržujú, keď potravu v poli, v sadoch najst' môžu. Jakože to ale predvidajú zvieratká nerozumné? Ľudia to ešte nevyskúmali: keby vtáci mluviť umeli, snád by nám to povedali. Myslíme ale, že im láskavý Stvoriteľ ten púd a vnuknutie dal.

Dieta a preletaví vtáci.

Dieta: Kam že putujete? Vtákov zástup celý!

Vtáci: Kde zelené pole a meteor priaznivý,

Dieta: A pred nami more, toľko dolín, vrchov. Nezbľúďte na zlú cestu náhodou?

Vtáci: Boh nás vedie, on náš smer spravuje, k tomu kraju, kde jar požívajú.

A za nimi dieta dlho hľadi. »Odiďte, keď váš vodca je dobrý.« Odo jeho hľadi po oblohe. Zostaň mojim vodcom ty o Pane! A prosba prenikla až do neba, Boh zostal ich vodcom oboch z cela.

Lúka.

Jak pekná je lúka pokrytá so zelenou trávou a posiatá pestrým kvietim! Lúku netreba každý rok orať a zasievať. Sama od seba rastie na nej bujná tráva, a len to žiada od hospodára svojho, aby na jar suché kostrny a krtičie kopce z nej pekne odstránil. Nektore lúky sú veľmi mokré. Cez tieto pilný hospodár tiahne priekopy, aby zbytočná voda preč odtiekla. Naopak ale na suché lúky sa tiež kopú priekopy, by sa z blízko tekucého potoka mohla voda na ne naraziť, a tak navlažovať.

Keď tráva na lúke nariastla, sa pokosí. Jednu čiastku za zelena skfmi hospodár pre dobytok svoj, druhú čiastku ale suší a seno z nej pripravuje. Keď sa čas kosby priblíži, vychádzajú kosci na lúky. Tam si stanú do radu, a trávu jeden za druhým do riadkov ztínajú. Kosenie je len na toľko obtížná práca, že ju len chlapi vykonávať môžu.

Nekolko dní po skosení, keď slnko vyšlo, a rosa už dobre obsehla, prídu hrabáčky na lúku. Tieto najprv roztriasajú husté riadky aby tráva čo skorej uschla. Keď je už dost suchá

nakladajú seno do kopcov čili petrencov, a celú líku pekne pohrabú. Konečne nakladajú seno na vozy a odvážajú ho domov.

Pokosená líka sa zas rozzelení. V priaznivom počasí rastie zase tráva, ktorá sa pod jaseň z nova kosiť môže. Takto druhý raz pokosený krm menuje sa mládzou čili otavou. Mládzu tak vysušajú jako seno, len že vysušenie o vela dlhšie trvá. Dni sú už obyčajne pod jaseň kratšie, noci sostávajú dlhšie; slnce už nemá tak palčivú silu.

Hospodár sa raduje, keď má mnoho sena. Potom sa nebojí, že bude mať nedostatok na kŕme pre svoje stádo.

Keď je seno tak vzácne, máme sa o to starať, žeby neplesnelo, alebo nepohnilo. Splesnené alebo pohnité seno nerada lichva žerie. Preto opatrný hospodár najprv dobre usuší, a potom do šopov alebo pod krovy domu ukryje seno svoje.

90.

Hráči na loptu.

»Chlapci, chlapci, poďte v loptu hrať! — zavolať raz žiačik malý. O pár sekund na trávniku už kričali tam a skákali.

Mnoho rúk, nôh jak motovidlo, hore, dolu behá veľký kŕdel. »Pozor! nadaj! behaj rychle!« na raz volá aj sto hrdiel.

Po pri nich striebrovlasý stavec ide, tiché robí kroky. Skrčený je mnohou ťarchou, starosťmi a sedemdesiatymi rokmi.

A pár slz vypadlo mu z oka. Ba ozaj, či viete prečo? Poviem vám já! Jeho detské časy mu na um prišly: preto.

Rozpomienku tú ukrývajúč v srdci, šiel ďalej len z volna. Na pažiti stojí šromot; jedno beží a druhé triafa.

Vrtká lopta v rychlých rukách aj storáz v minúte sa zvrtné. Keď s ňou ktorý koho trafi, nuž sa vám smeje a raduje.

Bol z nich jedon, ktorý prevýšil spoluhráčov svím triafaním. Lopta jeho letí jak strela a nechybí — z ohyňaním.

Zalúbil sa ten sám sebe. Aj v hre pekne, kto víťazí. Čo je môj cieľ? mluví pyšne a loptu do starca zarazí.

Čo myslíte? či sa asnaď nad tým radovali a smiali? Nie; v tichosti sa oddelili a viacej sa s nim nehrali.

91.

Krtica.

Krtica má prednie nohy na spôsob lopiatok a velice špičatý pysk. Podrýva trávniky a role; ale ľudia činia jej krivdu, keď myslia, že ona aj korenky bylín a stromkov podzíera. Toto nečiní ona, lež červíci a chrobáci, ktoré krtica v zemi hľadá a žerie. Ovšem to není pekne od nej; že ona pri tom zem velice vyhadzuje, a zahrady i líky podrýva, z ktorejžto príčiny máme ju odtiaľ preč vypleniť, kde sa velice rozplemenila.

Včelka.

Sotva že v čas ráno uschýňa rosička, už pokoja nemá pracovná včelička.

Lieta hore dulu, z kvietka na kvet sadá, hneď v háji svú pašu, hneď na lúkach hľadá.

Obzerá pozorne kvetové kališky, či nenajde mädu alebo obnôžky.

Nesmúti, keď málo mädu najde v kvete. »Z mála bude mnoho!« bzučí v tichom lete.

Jak krásnu obyčaj maju pilné včelky. Majú si vziať príklad od nich všetky dietky.

Motýl' a včelka.

Pred búrkou vzali svoje utočisko do jednej a tej samej dutiny stromu motýl' a včela.

»O, keby sa len vyjasnilo! — zvolal motýl' — aby som mohol vynst' von na slobodu sa pohrávať.«

»O, keby sa len vyjasnilo! žeby som mohla vynst' von — do širého poľa pokračovať v práci mojej!« — riekla včelka.

Mnohé deti sú také, jako motýl' : vždycky myslia len na hračky.

Mnohé sú ale i také, jako včelka : v užitočnom zamestnaní nachádzajú radosť svoju.

Nuž vy, dietky! jaké že ste? S ktorým že držíte: s motýlom, a či so včelkou?

Slušným spôsobom môžete s obidvoma držať: už s ihra-

vým motýl'om, už zas s pracovitou včelkou. Pomaly medzitým, jako narastnete, radšej len so včeličkou.

94.

H á d k a.

Ja som malý vojáček, mám preostry bodáček; w lete tiahnem z veľela každého dňa do poľa. Tam ja lečkam woderiem, slabého si naberiem. Múčku-li kde najdem, tiež si pre ňu zajdem. Doma stawiam izbičky, jako malé kapličky, pekne jednu k druhej, z látky dosti tuhej. Do tých snáßam celý čas, dokuď rastie w polí klas. Keď wšiat žitna nastane, w kasárni ja zostane.

95.

T r a j a m o t ý l i.

Boli raz traja motýli: jeden biely, druhý čerevený a tretí žltý. Títo sa ihrali spolu v paprślekoch slńca, a z jedného kveta na druhý poletovali. Tak sa ím ľúbila oná zábava, žeby ani za svet neboli v nej ustali. Len sa v tom naraz pustil dážd a ích umočil.

V tom sa ryche ponáhľali domov, lež dvere domu byly zatvorené, a klúč nemohli najst. Museli zostať vonku, a tak ešte lepšej premokli. Zaleteli k červenožlto-pruhovatému tulipánu, a riekli: »Pěkný tulipán! pust' nás dňuká, aby sme ďalej nemokli.« Tulipán ím v tom ale odpovedal: »Červeného a žltého pustím, a lebieleho nie.« Červený a žltý takto odpovedal:

»Keď nepustíš nášho brata, tak nepotrebujeme tvojho priateľstva.

V tom zase väčšmi pršalo. Motýli leteli k ľalije a riekli: »Dobrá ľalija! pust' nás dnu, aby sme ďalej nemokli. Ľalija takto odpovedala: »Bieleho pustím, lebo práve ku mne prislúcha, ale tých iných dvoch nepustím.« To počujúč, takto preriekol biely: »Keď neprímeš mojich bratov, ani ja nepo-

dem k tebe, Radšej budeme spolu moknúť, než by sme jeden druhého zanechali.« V tom leteli ďalej.

Uslyšalo slnce, oblaky objalo, že motýli tak veľmi milujú jedon druhého. Prelomilo nebesá, zahnilo dážď a zas pustilo svoje paprške na motyl'ov. O krátke čas krýdla ím uschly a telo ích sa ohnilo. A potom z novu zas poletovali a hrali sa až do večera.

96.

Iluške najmilší kvietok.

Hovoria, že pekná je vraj hyacinta. Chvália jej vôňu, snád že prvá vykvetá.

Vídam krásné rúže. A to slýcham o níh, že sú vraj kráľovnou všetch kvetov voňavých.

Počula som o viac tak pekne vyprávať. Lež so všetkých týchto nemôž si vybrať.

Nezabudka krásna je, aj konválnka. Lež pre mňa najkrajšia je skromná fialka.

Vôňu príjemnejšiu má, aj farbu krajšiu. Upomína na čnosť a skromnosť dievčenskú.

97.

Viný ker čili vinič.

Keď Pán Boh stvoril stromy a kroviny, radovalo sa všetko zo svojho jestvovania. »Mňa zasadil Pán!« riekol dub. — »Krásu, silu a trvácnosť sjednotil vo mne.« — »Mňa dobrota Pánova tak slávnym utvorila! — riekol javor. Krása a užitočnosť sú moje vyhody (prednosti).« — Jablôň chvália sa

takto: »Jako stojí krásna ruža medzi trnami, tak stojím ja medzi nízkym krovím.« — Tak sa chváľily všetky: slivka, čerešňa, ba áno aj jedľa.

Len vinič mlčal a zemi sa klonil. »Ja — hovoriac sám sebe, — ničím sa nemôžem chváliť. Ani kmeňom, ani listím, ani kvetom, ani chutným ovocím! Ale dúfam a čakám tak, jaký som.« Na to sklonil hlavu a jeho révy plakaly.

Za nedlho čakal a plakal a hľa! človek kráča k nemu. Človek videl to slabé stvorenie, ktoré pod svojou vlastnou ťarchou kleslo a o pomoc prosilo. S utrpnosťou zodvihol ubohé stvorenie u ku kolíku popriväzoval jeho vetvičky. Teraz sa veselšie už vetrik s ním pohrával. Sila slnečná prenikla jeho tvrdé zelené bombulky a chutnú šťavu v nich spôsobila. Za nedlho bohatými strapci hrozna ozdobaval vinicu a klonil sa pred svojim hospodárom. Tento okúsil posilňujúcu šťavu, a hrozno svojim priateľom a miláčkom nazval. Pyšné stromy závistlivým okom pozeraly teraz na viný ker, pretože mnohý z nich bez ovocia stál pred človekom. Vinič sa tedy vďačne radoval, a od toho času mnohorož obveseluje človeka.

98.

Osirelý vtáčik.

*Malý vtáčku v stínnom háji! prečo plačeš tak žalostne?
Asnád nemáš už mamičky, čo ťa chovala starostne?*

*Vidiš! aj ja som sirota; predca neplačem; nežalujem.
Boh je moj ochranca dobrý. Jemu sa ja obetujem.*

99.

Sojka.

Starý Martin poľovník mal v dome vyučenú sojku, ktorá aj niekoľko slov naučila sa vypovedať. Ku príkladu, keď sa Martin pýtal: »Sojka, kde si?« zaraz odpovedal vták: tu som!

Súsedovmu synovi Antonovi velice sa ľubil tento vták ; a preto často chodieval do domu Martinovho sojku navštíviť. Jedonraz, keď prišiel Anton zase sojku navštíviť, starý Martin nebol v izbe. Anton chytil sojku vložil si ju do vrecka a chcel s ňou uffknúť. Ale v tom okamžení vkročil do izby starý Martin. Ponevác Antona rad mal, aby mu radosť spravil, tak jako inokedy, aj teraz zavolať : » Sojka kde si ? « Sojka ale hlasite, čo len mohla, odpovedala z vrecka : tu som !

Krádež, trebars jako tajne sa provádza, často kroz náhodou na svetlo vychádza.

100.

D u b.

Dub prisluchá medzi najväčšie lesnie stromy. Korene má veľmi rozvetvené a veľmi silné. Kmeň má vysoký a hrubý. Z dubového pňa rozprestierajú sa silné haluze, ktoré ich ratoľstmi a vetvičkami krásnu korunu tvoria. Kvet stromu tohoto menuje sa bohniatky, ovocie ale žaludom. Kôra na kmene a haluzách je drsná. Listie má hladké.

Dub je veľmi užitočný. Drevo jeho je veľmi tvrdé, hužovnaté a obzvláštne na stavania korábov a mlynov veľmi príhodné. Hodí sa dobre i na shotovenie rozličného náradia aj na palivo.

Z kôry dubovej sa dorába tak rečený dub, ktorý koželuhovia potrebujú. Žaludy radi žerú ošípané, a od neho dobre tučnejú. Do listia dubového a jeho ovocia rozličné hmyzy kladú vajcia. Z poranených čiastok rastliny potom rozličné šviky, šrámy povstávajú, ktoré sa na dubenie koži a pripravovanie čiernej farby potrebujú. Obyčajná tinta čili černidlo sa tiež so šušiek pripravuje.

101.

H á d k y.

I.

Na jar rozveselujem ťa, w lete milo ochladim ťa, a w jaseni naľmim ťa, w zime ale zohrejem ťa.

II.

Plúca nemám žiadne, predsa hlas vydávam. Keď na mňa zavolaš, hneď sa ti ozývam. Všetci to myslíte, že som bez života. Vo mne sa chladíte (bavíte) v horúčosti leta. V lete chladnú tónu vám za vše podávam, a v zime vás zase teplotou ohrievam. Aj pokrm rozličný sa vo mne nachádza, ktorý ani v zime, ni v lete neschádza. Nekdy sa tiež pred mňou neprave bojíte. Ja som neukryvdil nikomu na svete. Áno aj vyhnanec najde utočisko vo mne, keď ho zastriem tmavou tónou iste. Bývam na rovinách veru veľmi zriedka. Na temáne vrchov je moja kolíska. Keď príde vychrica hunčkám sa a kývam; lež nekdy aj ostrú vojnu tiež s ňou mávam. Vy sa tiež pred búrkou v prostred mňa skrývate, trebars aj v taký čas domov utekáte. V tom aj ja mám čiastku v každom ľudskom dome; a teraz uhádni pekne meno moje.

102.

Ozvena.

Malý Jurko ešte nič nevedel o ozvene. Jedonráz zavola v háji: hop, hop! Zaraz sa mu v doline ozvalo tiež: hop, hop! Zadivený nad tým zavolá: kto je to? i zaraz počul ohlas: kto je to? Ty osel, volal Jurko, ale nazpät sa mu hneď ozvalo: ty osel! Toto napaprčilo Jurka, i vždy špatnejšie priezviská do doliny vykrikoval, ale všetky sa mu nazpät ozývaly. Na to sa soberie a pochodí celý háj i dolinu v domnení, že najde toho chlapca, ktorý sa mu posmieval, ale nič nemohol najst.

Prišiel domov a ponosoval sa matke, jako sa mu v háji ktosi posmieval. »No teraz si ver pochodil! povedala matka — sám na seba žaluješ. Lebo jako tvár svoju často vidíš vo vode, alebo v zrkadle, tak si teraz počul tvôj vlastný hlas v háji. Čo si kryčal, to sa ti ozývalo, počul si teda len tvojho hlasu ozvenu. Kebyš bol pekné slová vyvolával, tak by ti aj ozvena pekne bola odpovedala.

103.

Jedla a breza.

Raz sa deti rozprávaly o pekných stromoch. Chlapec jeden hovoril: Viete-li, ktorý strom je najkrajší na svete? « Na to malý Ondřík radostne zavola »Vianočný strom! Na tom sa rodia rozličné cukrové veci a pozlátisté orechy!« A všetci volali! »Áno, áno, vianočný strom!« Chlapec sa pýtal ďalej: »Ale ktorý strom je najšpatnejší?« A rozpustilý Laco chytro zakričal: »Breza! lebo z tej robia virgase.« Na to sa rozsmialy všetké deti, lebo vedely, že rozpustilému Lacovi mnohokrát mamka dala brezový virgas okúsiť.

104.

Pieseň lesná.

V tienom lese rád by som cez leto prebývať. Zelený les chce ma v lete rozveselovať.

List na strome, a kvet v tráve jakoby volal: V tóni mojej odpočinieš, poď len, poď sem dial.

Na každej halúzke malý vták skáče, spieva. V tráve, v kruhu, zajac, srna, tam sa pohráva.

Pieseň vtáka, tóna listie tam oživuje. Šťastný je ten, kto v hore zelenej bytuje.

105.

Cestovanie lesných stromov.

Keď lesné stromy dolu s vrchov pozerajú, príjde im vôľa na cestovanie. Majú v lese dobrého priateľa, ktorý ich vezme so sebou. Viete-li kto je to? — Vo vnútri vrchov má svoj domov. Oblaky nebeské živia ho v tajnosti. Keď sa už silným stane, pekne ticho vystúpi pred svet. Tu sa potom veľmi dobre cíti. Kamene a skaly preskakujúc, s veselým žblunkotom ponáhla s vrchu dolu. V doline a po rovinách už pomeniši napreduje. Neunavene ide cez ďaleké míle. Len v tuhej zime utíchne. V ten čas ticho a zmeravený leží v svej posteli. Trebárs by mu aj po chrbte tancovali, on nič nebdá na to. Ale jak náhle sňah začína sa poberať, a preletaví vtáci prichádzajú, hovorí takto: »Už je čas, aby som sa zase na cestu vydal.« Na to sa dive pohne. Ešte aj nektoré skaly so sebou strhne. Mnohokrát mu je aj cesta úzka a preto vystupuje na lúky a pole. »Podte so mnou! — hovorí v tenkrát ku stromom, — teraz som silný, že vás na chrbte unesiem. Staré jedle ohybujú sa na pekne slovo. Veď len na to čakal drevotár! Odtína ich od koreňa a nakláda na chrbát vandrovného. Tento ich potom odnesie ďaleko, ďaleko niekedy až ku samému moru. Ktoré raz so sebou odvedie, ty sa nikdy viac nenavráta.

Poznáte-li toho vandrovného? a viete-li jak cestujú s nim lesné stromy?

106.

Líška.

Líška si v lesoch na poli vyhrabe svoje bývanie. Najradšej sa zdržuje v blízkosti dedín alebo majerov. Živí sa roz-

ličným mäsom. Požiera zajacov, husy, kačice, sliepky a jakýchkoľvek iných vtákov, keď ich len dostať môže. Poľné myši jej len vtedy dobre chutnajú, keď sa jej iná korisť nedostane. Z pomiedzi ovocia rada mlsá hrušky, hrozno, slivky a maliny. Keď nečo už nevládze požrať, tu zahrabe si na druhý ráz. Zahrabaný pokrm si tak dobre pamätuje, že si ho vždycky najde.

Aby korisť ľahšie dostať mohla užíva fortiel. Ale vždy prozretelne chodí. Keď sa jej raz železný klepec pred pyskom (nošom) spustil, nuž sa viac nedá v tom tak ľahko oklamať. Keď sa medzitým mimovolne ine zviera do klepca lapí, ona ho z tade trápne vyžerie, ona sama sa ale na iného škode učí.

V čas prenasledovania mnohokrát tak premýšľa sa ukryť, že sa mrtvou činí. Medzitým jej život je veľmi trváci. Stalo sa už, keď ju z kože odierali, o minútu ožila, a koho dosiahla, toho uhryzala.

Keď ju vo veľmi mladom veku lapia, zkrotne síce, ale pozdejšie predsa stane sa z nej divoch.

107.

V zelenom háji.

*V zelenom háji vták spieva. Hlas jeho v lese oznieva.
Drobná jeho čelad v hniezde veselí sa tým radostne.*

*Tichý vetrík k nim povieva, zelený list z nich odkrýva.
V tom matka odkazuje, v speve vôľu ich splňuje.*

108.

Sova.

Sova má veľiké oči a jemné perie. Lietanie jej tak je tiché, že ju nemôžeme ani očuť. Jej pohľad je tak nevinný, žeby si človek to myslel: môže sa jej dôverovať. Zdánlivosť táto ale klame. Jej, na spôsob háka ohnutý dobák a ostré pazúry už

volačo iného ukazujú. Svetlo slnečné nemiluje, a skrýva sa pred nim do tmavých miest. Keď za dňa zo svých tmavých skrýs von vytiahne, ostáva celkom bez seba, a necíti sa byť prvej dobre, len keď sa už zotmelo. V tenkrát ukáže svoju povahu. Mnohé ubohé vtáčiki, ktoré spokojne spia, stanú sa teraz jej korisťou. A nejedna myška, ktorá mesiacom osvetlenej noci na prechádzku ide, vandruje do žalúdka sovy. Z tadial' nemôže sa viac navrátiť.

109.

Malý vtáčik.

V hustom hájičku vtáčik malý popri svojej hospode obchodí a kolom kruhu pozoruje, v ňomže mladá čelaď ukrytá je.

Keď s krádežnou rukou chlapec ide a mladé v hniezde ohľaduje, veľké trápenie ho sužuje, neunavne ich ochraňuje.

Dokiaľ nebezpečie neminie, žalosť svoju vždy vyjavuje, ale potom zas prespevuje, vŕkol mladých svých obletuje.

110.

Les v noci.

Tmavá noc sadla na horu. Utichlo w nej všetko. Len noční metrik previera pomedzi listie stromové. Tu i tam nakúla mesiac do škŕň lesných. W hústtách a na stromoch driemajú vtáčence, pod krydlá si ukrývajú hlavy svoje. Z razu len kruhy zatrasie. Bistka číha za korisťou. Teraz zassumie listie stromové! Sova ide na lov. Vtáčička!

nepohnite ja. Nepriatelia maŝti ŝú blízko. Teraz zas panuje nema-
tichosť. Les spočívá čili spi.

111.

V o d a.

Čo by sme robili, keď by nebolo vody. Nemohli by sme bez nej živi býť. Nemali by sme čo jesť a piť. Nemali by sme ani odevu ani obuvy. Neopovrhajme teda kvapku vody, ktorú zo zeme vyteká alebo z oblakov dolu padá. Boh to tak usporiadal, aby kvapky jedna k druhej sa stekaly skoro jakoby sestry boly, až konečne sjednotené potok tvoria.

Vody potokov jedna k druhej sa domáhajú. Po medzi nábrežné kvietky pretekajú. Rybky sa radujú čistej vode, veselo sa ihrajú v paprškoch slnka, až konečne rybár sieťou alebo udicou učiní koniec ich hračke. Potoky ale cestujú ďalej, až konečne sa sjednotia s riekou. Vlny riek vrhajú sa na mlynské kolesá. Tieto ich privádzajú do pohybu, a prinucujú, aby mlyn hnaly. Teraz prichádza rieka pod mesto. Naraz sa domy pozorajú v zrkadle vody. Ľudia stavajú mosty po nad rieku, aby pokojne po pod tieto šumely (pretekaly). Za mestom vystupuje rieka na krásne pole i lúky. Tu vykuká von z riečiska svojho, rada by trošku po rovine si prechádzať. Na raz si ale i túto žiadosť vyplní. Sňah sa topí, mnoho dážďa prší z oblohy. Rieka sa naplňuje vodou, až konečne prestúpi hrádze čili násypy, ktoré ľudia na brehy nanosili. Zaplavuje polia a lúky. Ale o nedlho navráti sa zas do riečiska svojho, a pokojne stúpa svojou cestou, ba áno plte, aj lode unáša na jej chrbte. Na svojej ceste sa sjednocuje so svojimi príbuznými a s týmito spolu pretvoruje sa vo veľrieku. Teraz už i veľké koráby na sebe unesie. Konečne dorazí k jednej veľkej-veľkej vode, k moru. Vtedy tako hovorí: Milé more! prinášam tu všetky tie potoky, rieky a lode, ktoré chcú so mnou cestovať. Vezmi ich so mnou, penevác ja by som si rada trošku odpočinula.

Hádka.

Nemám odpočinku, nikdy nezastávam. V posteli si ležím, predsa nespočívam. Vandrovania cestu pýšne nastupujem, viackrát si ju zkrátim a tiež obľahčujem. Z mojich prs studených mnohých zverov živím, stala som sa mnohým už hrobom strašlivým. Keď konečne beh môj dokončím unavne, čo som sama teraz to tiež hrob môj bude. Lež trebárs sa aj raz do hrobu pochovám, predsa neprestajne utekám—utekám.

Rybník.

Nedaleko panského mlyna leží jazero. Tak je široké, že je nemožno cezen lavičku čili most pre pších učiniť, ani ho je nemožno prechodiť. Na čluku sa musí po ňom plaviť. V jazere tom sú väčšie i menšie ryby. Tieto plávajú v ňom sem i tam. Keď hodíme omrvinku chleba do vody celý krdeľ beží ku nej. Z počiatku sú tieto rybky malé, pozdejšie ale narastú. Nektory kapor je tak široký, jako moja dlaň. Nektorá štika je tak dlhá, jako moje rameno. Štuky sa boja iné ryby, ponevác sa živí inými malými rybyčkami. Medzitým mlynár nedopustí, aby štuky vykántrily iné drobné ryby, preto len málo štuk necháva v jazere. Radi by ste vedet: jako' ich ozaj chytá? Ja som to už videl.

Vzal udicu a priviazal ju na dlhú a silnú cvernu. Cyernu tú potom pripevnil na dlhú palicu. Vyhľadal červa, dáždovku. Toho napchol na udicu, tak že jej koniec nebolo vidno. Sadol si na breh a udicu pustil do vody. Za nedlho prišla veľká štika. Myslela si, že červ pláva vo vode. »Ej to veru bude voľačo dobrého pre mňa! — myslí si sama seba. Vrhla sa k nemu, py-

sky roztvorila, a pohltila červa. Ale jako pochodila: Udica sa jej zapchla do pyska, a nemohla sa od nej oslobodiť. Hádzala sa ustavične v pravo v ľavo, ale po darobne! Jako mlynár konečne spozoroval, že udicou voľačo myká, vytrhol ju z vody. A pani štika sa trepala na udici. Mlynár konečne vytiahol jej udicu z pyska, ale štuku oddal svej manželke. Táto ju potom uvarila, a večer ju chutne zjedli.

114.

Kvety a studnička.

Teč, pretekaj malý prameň. Kvety na ťa pozerajú. Kaďe pokiaľ drahý súdruh? Každěj peny sa zpytujú. »Z malej vody do velikej my tak veslujeme. Z touto zas dial cestujeme. Tak kráčame, tak chodíme pokaď až k moru prijdeme.

Bielé peny, srebro — kvapky! prečo k moru veslujete? Škoda, že ste sa lúčily, viac sa k nám ne navrátime! Z peknej peny na bielejšiu, v mori sa my umyjeme! Odtuď ideme hore k nebu v dáždi, rose tým skvelejšie, zas sa ku vám navrátime.

115.

Vrch a dolina.

Zem je nie všade tak hladká, jako jazera voda alebo podlaha vo svetlici. Na jednom mieste stojí vyššie, na druhom zas hlbšie. Menšie vyvýšenosti menujú sa víšky alebo kopce, väčšie sa ale menujú vrchami. Vrškov a kopcov je o mnoho viac nežli vrchov. Vrchy sa vysoko vypínajú nad okolie. O

nektorych vrchoch by si človek myslel, že až k nebu dosahajú.

Zriedka stojí nektorý vysoký vrch sám o sebe. Viacej ich je v rade jedno popri druhom. Takéto menujeme pásmom hôr alebo súhorím.

Medzi viacej blízko seba stojácim súhorím (pohorím) nachádzajú sa prirodzené priehlbiny. To sú doliny. Po dolinách je príjemno cestovať. Obyčajne kráča človek po pri potoku alebo rieky.

Keď človek vyleze na vrch, tam všetko ináče najde ako tu dolu. U päty vrchu vedie cesta ešte po medzi ovocné zahrady, vinice a úrodné polia. Ale keď vyššie a vyššie kráča, role pomaly vystávajú. Na miesto nich nachádza krásne lesy a pastviny, na ktorých sa ovce, kozy, kravy a voly pasú. Ešte vyššie kráčajúc, na miesto lesov vidí zrazu len zakrpatené kružiny. Sú aj také vrchy, na ktorých ani len kružina nerastie, pretože len z puhých skál pozostávajú.

Z temäna hôr môže človek veľmi ďaleko vidieť. Vidí viac obcí. Vidí na vzdialených lúkach pasúce sa stáda a čriedy. Vidí krásne zelené lesy, ligotajúce sa potoky a rieky.

Po vrchoch obyčajne fúka vietor, aj povetrie je chladnejšie nežli v doline. V dolinách roľník ore, valaší svoje stádo veselo pasú; keď vrchy ešte sňah pokrýva. Z veľmi vysokých vrchov zriedka alebo aj nikdy neztaje sňah. Aj mhla a oblaky sa radi na chrbáte vrchov usedia. V dolinách je často pekný tichý čas, papršky slnca príjemné teplo rozprostierajú, keď medzitým na vrchoch búrka zúri.

116.

Vápenec.

Vápenec sa nachádza vo veľkých kusoch a celých vrstvách na zemi. Z vápenca sa páli vápno vo veľkých ohnivých peciach. Vypálené vápno sa potom hasí, t. j. polejú ho vodou ktorú medzi sipením do seba vsaje. Následkom toho sa roz-

púšťa. Keď zachladne, potrebuje sa na stavanie. Keď sa smieša s vodou, stane sa z neho mliekobiele tekutina. Táto sa potom potrebuje aj na bielenie stien. Keď sa hasené vápno smieša s pieskom a vodou, stane sa z toho malta čili vakovka. Túto dáva murár medzi skaly, aby sa spolu držaly. Malta na povetří zatvrdne, a spolu drží stenu.

Vápenec je obyčajne biely, šedý alebo žltý. Jesto ale aj jemný vápenec, ktorý sa dá pekne vyhľadiť. Taký vápenec sa menuje mramor. Z mramora shotovujú sa oltare a sochy.

117.

Sol' kuchyňská.

V nektorých krajinách nachádzajú sa v zemi náramné sklady a skaly, ktoré z pevných kusov soli pozostávajú; toto je sol' kruscová. Táto láme sa v podzemných doloch buď jako ruda, buď vpúšťa sa do bani solných voda. Voda nasýti sa solou, vytiahne a vyvaruje sa vo veľkých kotloch, až premení sa v pary, a zrazí sa zrnitá sol'.

Pri varení solievame jedlá, aby byly chutnejšie. Posype-li sa solou svieže mäso, sol' rozpustí sa a vniká do neho. Tým udržuje sa mäso za dlhší čas fríšké.

Nesmierne množstvo soli nalezá sa v mori; bo morská voda je slaná, z ktorej tiež sol' vyvaruje sa alebo na slnci vyparuje.

118.

P o v e t r i e .

Povetrie nevidíme, lebo je bez farby. Ale že je povetrie tiež teloso, to cítíme, keď rukou alebo dvermi rychle pohybujeme. V pohybe postavené povetrie, alebo vetor, ženie lode a mlyny. Vektor preháňa aj oblaky, ktoré nad nami plávajú v povetří, jako lode vo vode.

Povetrie je všade, kdekoľvek ideme na vysokých vrchoch

tak jako v dolinách, vo vode tak jako na suchu, áno aj v každej jaskyni a jame.

Povetrie je ľudom i zvieratom k udržovaniu jejich života nevyhnutne potrebné. Kedykoľvek dýchame, vtahujeme povetrie do seba, tak aj zvieratá. Rastliny by sa nemohly bez povetria ani zelenieť, ani kvitnúť, ani ovocie rodiť.

Povetrie je není všade čisté. V takých izbách kde vela ľudí dýcha, k. pr. vo škole, je povetrie není čisté. Preto je potrebné také izby i v lete i v zime často vyvetriť. V dedinských obciach je povetrie čistejšie, nežli vo veľkých mestách. Na vrchoch je čerstvejšie, nežli v dolinách.

119.

Malý vetrík.

Malý vetrik! pošepni mi kde si chodil a čos' videl? Povedz mi len: či si nebol blízko domu matky mojej?

Ach mlúv len vetrik prosím ťa! čo dieťatu jej vzkazuje, ktoré v ďalekosti vždycky túžebne len za ňu žije.

120.

Oblaky a dážď.

Za jasného letného dňa je pekné svetlé (belasé) nebe. Ale o pár dní ukazujú sa drobné biele obláčky ktoré tak vyzerajú, jako pasúce sa baránki. Za nedlho zjavujú sa čierne oblaky, ktoré sa už veľkým vrchom podobajú. Tieto pomaly zastrú celé nebe, tak, že aj slnce zakryjú. Konečne pustí sa dažď. Ozaj sa mu radujú husy a kačice! Použijú tú príležitosť, a započnú sa umývať. Aj nektoré deti radi to majú, keď im na

hlavu prší, a cez vlasy premoká. Ale matkám ich nespôsobuje to žiadnej radosti, lebo im v ten čas aj šaty premoknú. Preto je lepšie, keď deti len zo suchého miesta sa na dážď pozerajú. Ešte lepšie sa radujú dážďu kvety, ozenia a stromy, nežli husy, kačice a deti. Ponevác dážď je ich pokrm. Keď dlho neprší, ovesujú hlavky svoje, a umdlete spúšťajú ich na ramená. Ale po dobrom dáždi sú tak veselé a oživené, jako deti na mieste hračky, alebo žrebce na pastvisku. Bez dážda by nebolo ani ohleba ani ovocia.

121.

Búrka.

Keď prší, zároveň sa blíska a hrmi. To menujeme búrkou alebo hromobitím. Keď aj človeka blesk omráči, áno i domy a máže zapáliť. Preto sa nektori tak búrkou boja, že aj oči zatvárajú, a celé telo sa im trasie. To je ale zbytočné. Z jednej strany: jať krásne je na to hladet, keď blesk jako nejaký ohnivý had, križuje po oblohe; z druhej strany ale: ponevác len zriedka trasi človeka alebo dom. Potom je ale búrka veľmi užitočná. Po nej sa ľudia, zvieratá a rastliny o mnoho lepšie cítia, nežli pred ňou. V čas búrkou nesmieme pod stromy utiekať, ponevác do stromov často udiere blesk, a wtedy by aj nás ľahko dostihnul.

122.

Dievčatko a výchrica.

Raz v letňom horúcom dni čierne oblaky pokrývaly oblohu. Povstal silný vetor, a prach celé oblaky tvoril v po-
vetrí. Barbara sedela pri obloku a veľmi sa bála.

»Otcé môj! — mluvila k otcovi — príde búrka!«

»Aj ja sa nazdávam, dcéro moja! — odpovedal otec — a radujeme sa lebo búrka je veľké dobrodenie.«

Na to sa Barbara veľmi zadivila a vyznala, že sa blýskania a hrmenia veľmi bojí, ponevác za to má, že uderí, a strela

aj ju omráči. Otec uspokojoval trasúce sa dieťa. »Neboj sa! — hovoriac — s tisíc bleskov sotva jedon uderí nekde do domu. A keď je človek opatrný, obyčajne aj to neuškodí. Môže si pripraviť hromosvod na svoj dom.«

»Ale — pokračovala Barbora — predsa by som rada bola, keby tak strašná búrlivosť nikdy nebola.«

Otec mlčal. Stojác pri obloku, díval sa na blýskanie, ktore žltým stkvením križovalo cez pevetrie. Bol to utešený pohľad! Na to strašne zahrnelo, dážď sa lial, a vetor hučal.

Barbora sa prestrašila na zahrmenie, a utiahla sa na stranu do kúta. Ale búrka netrvala dlho. Dážď tiež prestal; otec vzal dcérku za ruku a zaviedol ju do zahrady.

Tu sa Barbora veľmi dobre cítila: »A jaká je tu príjemná vôňa! — preriekla. — Jaké sú tie ruže a ine kvietky ozdobné! Hľa! milý otče, všetko je tak čerstvé a utešené. To je v skutku skvostné. Dnes ráno ešte všetko bolo tak uvädľé a zaprášené.«

»Ozaj čo zapríčinilo túto premenu! — pýtal sa otec.

»Čo iného, jako príval čili lejavec« — odpovedala Borka.

»Hľa, dcéra moja! aj z tohoto môžeš nahliadnúť, že je aj búrka užitočná, trebárs sa jej aj bojíš. Búrka, ktorú za tak strašnú držíš ocisťuje ulavuje povetrie, zúrodňuje zem, a je skutočne Božie požehnanie.

Barborka sa začerveňala pre jej bojzlivosť, a napozatým sa viac búrky nebála.

Jak vysoko je nebe.

Jako je vysoko nebe? Ach to ja hneď poviem tebe. Keď by si tak, jak malý vták, mohol hore rýchle lietat, letel by si vždycky vyššie, k onej krásnej hviezde bliššie, zpýtal bys sa tam anjela: »Jak vysoko je do neba?« Tak buď istý, že ti povie:

»Dieta moje, to ja neviem. Ale zpytaj sa tam
Boh, či ktorá z hviezd ti to povie!« Ale trebárs bys' k
hviezdam šiel, len tú odpoveď bys' našiel. A čo vždycky
ďalej pôjdeš, len od hviezdy k hviezde dojdeš, od žiad-
nej sa to nedozvieš, a na darmo sa zpytuješ: »Jak
vysoko je neba stán?« Dieta moje! Boh to vie sám.

124.

Slnko.

Slnce sa nám zjavuje v podobe kruhu. Tak sa skveje, že
ani hľadať doň nemôžeme. Z kruhu slnečného vystiera sa
mnoho papršlekov. Kde tieto vnúkajú, tam je svetlo, kde ale
nevnikajú, tam je tma. Keď je svetlo, lepšie vidíme. Preto
práce naše vo dne vykonávame, v noci ale spočívame.

Ráno slnko vychádza. Z razu na oblohe vyššie vistupuje,
konečne zapadne. Tú stranu, kde ráno slnko vychádza, menu-
jeme východ, — tú stranu, kde zapadá, — menujeme západ.
Keď sa na poludnie o 12. hodine k slnku obrátíme, vtedy máme
pred sebou juh, za chrbtom ale sever.

Keď slnko zapadá, dostávajú oblaky peknu žltú a čer-
venú farbu. To sú zore večerné. Ranné zore sú tak pekné, jak
večerné; ale kto dlho spí, ten ich vidieť nemôže.

Po západe slnka nastupuje mrak. Na mraku dobre nevi-
díme. Kto za súmraku číta, píše alebo šije, ten si kazí oči. Ne-
topieri a nektoré motýli len v súmraku poletujú.

125.

Mesiac.

Vo súmraku sa zjavujú hviezdy a nekedy aj mesiac na oblohe
Beh mesiaca je taký, jako slnka. A mesiac na východe vychádza, na

západe zapada. Medzitým svetlo jeho je o mnoho tmavšie, než svetlo slnečné.

Prí jeho svetle by sme nemohli čítať, alebo do diaľky dobre hľadať. Mesiac je nie vždy podobný kruhovej, lež nekedy vyzerať jako polokruh, nekedy je ale tak užší, jako nejaký srp.

126.

Belavý pastier.

Mesiac zo všetch najkrásnejšie ovečky napája. Žiadon pastier nemá podobného salaša.

Jeho pole a salaš je nebe nad nami. Tam s ne-
scíselnými on hydľí ovcami.

Hneď jak slnko s oblohy k spočinku odchádza, biely pastier so svými beránkami vychádza.

Zo striebra utkaná guba jeho sa bliští, zlatovné ovce jeho sú to hviezdyčky.

Harfu v ruke drží a spieva si čarovne! Veľké stádo na nebi žije si pokojne.

Tak krásne jedna druhú vždycky obchádzajú. Zo spoločného šťastia veľmi sa radujú.

Hnevu alebo závidi niet medzi nimi. Tak dobré sestričky cíta sa spokojnými.

To najkrotkejšie stádo len mesiac pásava. Podobných ovečiek žiadon pastier nemáva.

Hviezdy.

Hviezdy sa nám tak ukazujú na oblohe nebeskej, jako veľké iskry. Jedna od druhej o mnoho silnejšie svieti. Najmenšie len vtedy môžeme vidieť, keď je veľmi tmavo a čistá obloha. Jak dobre je to, že Boh aj tmavú noc osvecuje hviezdami; Bohabojný človek s radosťou pozera na hviezdnaté nebe, a myslí na Boha, ktorý ich stvoril. Hviezdy sa nemôžu spočítať, pretože ich je veľmi mnoho a nestojá v radoch. Sú medzitým i takí ľudia, ktorí skoro všetky hviezdy poznajú, a vedia, kde každá stojí na oblohe? Aj deti môžu poznať večernú zorničku, ktorá na mrkaní po západe slnka ukáže sa hneď na oblohe.

Keď jedna za druhou hviezdička vychodí...

Keď jedna za druhou hviezdička vychodí, hlboký zarmútok u srdca mi prichodí. Vždycky tou myšlienkou potešujem seba: Ona z tejto zeme hor išla, do neba.

Drahej matky mojej obličaj milený, tam sa už ligoce, tam — medzi hviezdami. Dotiaľ na mňa milú pozeram mamičku, pokiaľ moje oči vyronia slzičku.

Deti a mesiac.

Slnce zapadlo a už sa počalo zotmievat', ale deti sa ešte nepoberaly všetky domov. Dve deti boli na poli, a v hračke zcela zapomnely na to, že je večer, a prv než by sa zatmelo,

že musia ísť domov. Keď sa naraz stala tma, pustily sa do plaču, pretože nemohly najst' cestu. Dedina bola ďaleko. Zrazu sa osvetlilo za stromami, vyšiel mesiac. Jako deti spozoroval, takto mluvil k nim: »Dobrý večer, deti moje! Čo hľadáte tak neskoro na poli?«

Na hlas ten sa deti ul'akly. Ale keď videly, že sa im mesiac prívětive usmieva, osmelily sa a hovorily: »Jaj opozdily sme sa, a teraz nemôžeme najst' cestu, lebo je už tma.« Na to sa pustily do tak horkého plaču, že sa srdce mesiaca pohlo nad nimi.

Tak mluvil teda ku nim: »Jestli dobre poznáte dom ten, v ktorom vaša matka býva, vďačne vám posvietim, aby ste mohli najst' cestu.« A tak jasne mesiac svietil jakoby deň bol býval.

Deti sa rozveselily, vyhl'adaly cestu, pospiechaly domov.

Keď prišli pred dvere domu hovorily: »Ďakujeme ti pekne, milý mesiačku! že si nám tak dobre svietil.«

Mesiac odpovedal: »Vďačne som to učinil. Ale už teraz pospiechajte dnuhá! Vaša matka sa trápi pre vás.«

130.

Čiastky dňa.

Začiatok dňa menujeme ránom, prosred — poludním, a koniec — večerom. Medzi ránom a poludním je predpoludnie, medzi poludním a večerom je odopoludnie. V prostredí noci je polnoc. Statoční ľudia prajú si jedon druhému dobré ráno, dobrý deň, dobrý večer, dobrú noc, tak jako to čas so sebou donáša.

Deň pozostáva z hodín. Hodiny môžeme poznať po rafike alebo po bití. Po polnoci bije jedna, dve, tri, až konečne na poludnie bije dvanásť. Potom začnú biť po znovu až zase o polnoci bije dvanásť. Kto by vedel z toho vypočítať: z koľko hodín pozostáva deň? Každý deň dvaraz bijú hodiny šest, raz ráno raz večer. Podobne bijú dvakrát, aj jedonásť, predpolu-

dním raz a neskoro večer raz. Dľa tohoto ten čas, ktorý je od jednej polnoce do druhej, môžeme menovať dňom.

Vo dne je len jedna čiastka dňa, a tá je, raz dlhšia a raz kratšia. Ale za dvacat štyri hodín nikdy netrvá. Keď poznáme: kedy vychádza, kedy zapadá slnce? kedykoľvek môžeme vypočítat dĺžku dňa. V zime vychádza ráno o osmej hodine a po poludní zapadá o štvrtej. Koľko hodín trvá v ten čas opravdivý deň? A Koľko trvá noc? V lete je to z cela na opak: deň je dlhší nežli noc. Keď vychádza slnce ráno o štvrtej hodine, o koľko musí zapadať, aby dĺžka dňa učinila šestnásť hodín? — Na jar a v jaseň sú noc a deň sebe rovné. Ci by ste vedely poviedat: koľko hodín je vtedy dlhý deň a koľko noc? — O koľkej hodine musí vten čas slnce vychádzať a zapadať?

Čas nepočítame len na celé hodiny, lež aj na pol a na štvrte hodín. Keď sme pred poludním veľmi hladní, radí by sme boli, žeby už bilo dvanásť. Ano, ale ešte len o štvrt hodiny bude biť. Aj štvrt hodina je dost dlhý čas, obzvláštne keď človek za obedom čaká. V ten čas sa nám aj minúta zdá byť dlhou, kdežto je to predsa veľmi malý čas. A predsa pri každej maličkosti to ukazujú hodiny. Jedna hodina má šestdesiat minút. Preto je na kraji ciferníku hodinovom namal'ovaných šestdesiat bodov. A preto sú na hodinách aj dve rafiky: jedna kratšia a jedna dlhšia. Dlhšia ukazuje minúty, — a kratšia hodiny. Keď obidve rafiky jedna nad drohou na čísle 12 stoja, vtedy je zrovna 12 hodín. Minútová rafika o mnoho skorej chodí, nežli hodinová. Pokým rafika hodinová od jedného čísla k druhému prejde, za ten čas minutová obejde celý kruh ciferníka. Ba koľkoráz denne obejde minutová rafika ciferník? — a hodinová rafika koľkoráz obejde?

131.

V čas ranného precítnutia.

*Precítnul som sa zo sna, bdiem: Božič ďakujem, že žijem.
Za tvú dobrotu vďak vzdávam, keď zdravý zas z lôžka
vstávam.*

132.

R á n o.

Minula noc, a počína sa rozvidnievať. Kohúti už za včasu príchod dňa oznamujú, a precítnutí vtáci veselo štebotajú. Roľníci opúšťajú nočné lúžka svoje, krmia napájajú domáce zvieratá, a potom sa chystajú do práce. Medzitým vyšlo slnce, paprskély jeho precítujú nektorých snád ešte spiacich. Včely vyletujú zo svých úlov a hl'adajú svôj pokrm na dvore a na poli. Na lúkach a roľách všetko sa ligoce od rosy. Čo minulého večera bolo mdlé, teraz je zas čerstvé. Ľudia, ktorí večer ustatí a ospalí boli, teraz sú veselí a práce schopní. Aj zvieratá sú bystrejšie. Len leniví a nemocní ležia ešte v lúžkach svojich.

133.

Modlitba ranná.

Tmavá noc sa pominula, doba ranná nám nastala. Vrúčne vzdychy tí vzdávam, Bože tebe sa dávam.

Keď som v lône sna spočíval, môj anjel ma ochraňoval. Vernú stráž držal pri mne v čiernej noci hodine.

Sotva zriem slnca svietenie, už cítim tvé dobrodenie. Pokuď slnko zapadne, dotuď živnosť dáva mne.

Vo dne v noci mňa vždy strážiš. Svoju ruku nad mňou držíš. Večná chvála buď Tebe! prijmi vďaky hor v nebe.

134.

Slnečné lúče čili papršky.

Slnce vyšlo, a so svojim krásnym blyštiacim kruhom stálo na oblohe. Potom vyslalo svoje lúče, aby, ktorí spia, tých zobudilo. Prvý lúč išiel ku škrivánkovi. Tento vyliezol zo svojho hniezda, vyletel do vysoka a spieval: »Liri, liri, la! lúč slnečný volá.« — Druhý lúč slnečný išiel k zajačkovi a zbudil ho. Tento dlho netrel oči svoje, lež vyskočil z lesa na lúku a hľadal chutnú trávičku na sniedanie. — Tretí lúč šiel do kurienca. Kohút hneď zakričal: »Kikiriký,« a sliepky zostúpily zo sedlísk svých, krákorily, hľadaly si potravu a svoju gazdinku vajcami obdarovali — Štvrtý lúč šiel do holubienca. Holuby hrkúťaly: »Cukrú, cukrú! vypust nás, kto znáš.« Jako ich vypustili, vyletely von na pole a tam hľadaly nečo za ranní pokrm. — Piatý lúč šiel ku včeličkám. Tieto vyletely von z úla, rozprestieraly krýdla svoje, bzučiac lietaly po kvietkach, a mädom obohatené vracaly sa na zpiatok. — Poslední lúč šiel konečne k posteli lenivca, a chcel ho zobudiť. Tento ale nechcel vstať hore, lež obrátil sa na druhý bok, a keď iní pracovali, on a jeho súdruhovia si chrápali.

135.

Poludnie.

Keď sa ráno pomíňa, slnce naraz vyššie a vyššie sa pozdvihuje na oblohe, a v tej miere rastie i teplota. Poludnie sa čo skôr približuje, to v lete aj horúčosť ukazuje. V poludnie práve stojí slnko nad našou hlavou a svoje lúče zrovna vystiera na nás. Horúčosť zrazu väčšmi tlačí. Uvädlé rastliny mdle ovesujú hlávky svoje. Ľudia sú ustatí a prestávajú od práce. Lichva sa kými, rozné stádo utahuje sa do stýnu, kde prežívajú v chládku si odpočívajú. Ovce sa tesno jedna k druhej utahujú, a ustaté, k zemi ohybujú do tône hlavy svoje. Keď sa

ešte aj vtácki ukryvajú medzi husté listie stromov, len pracovitá včela bzučí po voňavých kvetinách. Aj pocestní a vozkovia sa tiež do chládku utahujú. Každý delník hľadá k jednoduchému obedu, aby posilnený ďalej pracovať mohol. Ženci v stýnu snopov odspávajú poludňajšie driemoty.

Na jar a na jaseň je poludnie príjemnejšie, pretože nepanuje tak veľká horúčosť. Poludnie letné ešte aj žiaka unavuje; v tenkrát sa aj ten učí radšej ráno a večer.

136.

Pieseň večernia.

Noc zase nastáva, lúžko k spániu volá. O jak usnem dobre, z Božej lásky klýdne. On stráži mňa verne, v tej dlhej noci tme.

Ja si spokojne spím, neb istým sa cítim. Rychlý sbor anjelský s neba ku mne letí, posteľ mi zakrýva, nado mňou stráž máva.

Keď ráno zasvitne, zobudia ma rychle. Vyskočím vesele, z mojjej malej postele, vám zaspievam chvály Bohu s anjelami.

137.

V e č e r .

Slnce zapadá, blízko neho začerveňávajú sa oblaky. Nastáva večer. Veľká horúčosť prestala, chladný vetrík povieva, rosa začína padať na trávu. V povetří sa ihrá nepočtetné množstvo mušiek, vtácki v kruhoch odspevujú ich večernie piesne, včeli sa utahujú do svojich úloy a všetko sa k spánku chystá. Tým živejšie ale škrekaajú žaby, bručia chrústi a poletujú neto-

pieri. Svätójánske mušky začínajú svietiť vo tme. Delníci sa vracajú z poľa od svej práce a stádo zo svej paše. Všetci sú ustati a túža po odpočinku. Prvej ím ale ešte dobre padá večerný pokrm, ponevác sú hladní. O nedlho sa nasýta a k spánku skloňujú hlavy svoje.

138.

Keď sa na odpočinok kladieme.

*Pod krýdla tvoje hlavu mú skloňujem, Otče a Bože môj!
tebe sa sverujem.*

*Tvoje stráže oko neodvrát ode mne! aj vo sne nech bude
tvé dieťa chránené.*

139.

N o c.

Keď aj posledný papršlek večernieho svitu pominie, z cela sa zotmí, a nastáva noc. V ten čas všetok šromot zanemie a nastane tichosť na všetch stranách. Ale hviezdy na oblohe sa ligotajú, nekedy vychádza aj mesiac, aj jemným bleskom osvetluje okolie. Vráta a dvere zatvárajú. Deti liahnu do spiacich izieb, kľakajú a modlia sa. Sotva si lahnú, sen zaraz obklúči ich oči. Aj veľkí t. j. odrastení tiež kladú hlavy svoje na odpočinok. Ľudia a zvieratá zároveň spočívajú, len tupé kroky hlásnika ozývajú sa na ceste. Nektory nemocný stonajúc počíta úder hodín, ponevác pre boľasti neprijde sen na oči jeho.

140.

Týdne, mesiace a rok.

Sedom dní činia jedon týdeň. Každý deň v týdni má své vlastné meno. Jako nasledujú dni dla mena jedno za druhým?

— Šesť prvších dní menujú sa stredtýdňové čili robotné dni, siedmy deň je nedeľa. V stredtýdňových dňoch pracujeme. Nedeľa je k úcte Božej a k nášmu odpočinku ustanovená. Nektoria ľudia len šperkovaním seba alebo korhel'stvom travia deň nedeľný, ale s tým obrážajú Boha.

Tricäť alebo tricäť jeden dní činia jeden mesiac. Dvanásť mesiacov činia jeden rok. Schopné deti vedia už menovať mesiace. Prvý mesiac je január čili ledeň, ktorý sa počína so svitkom Nového roku. Poslední je december čili prosinec, pri konci ktorého pripadajú Vianoce. Veľkonočné sviatky pripadajú v marci alebo v apríli, Turice ale v máji alebo v júni.

Rok má štyri čiastky: jaro, leto, jaseň a zimu. Každá jedna čiastka pozostáva z troch mesiacov, preto máme tri jarnie, tri letnie, tri jaseňie a zimnie mesiace. Či by si vedel provedať jarnie, letnie, jesennie a zimnie mesiace dľa mena?

Päťdesiat dva týždne alebo dvanásť mesiacov činia jeden rok. S pominutím roka vše znovu sa započína. Zase bude jaro, leto, jaseň a zima. Kvety, stromy sa zelenajú a ovocie prinášajú. Úrodu práve tak uspozorujeme, jako v predošlom roku. S minutím jedného roku každý človek stáva sa o jeden rok starším. Ale nie každý človek zostane zároveň aj múdrejší, lebo nie každý sa usiluje čas k tomu použiť, aby sa učil.

141.

H á d k a.

Štyria bratia z roka na rok vždy chodia po svete. Ale každý na zad príde s darmi osobyte.

Prvý zelenú šat nosí, je ľahkomyselný. Púčky, kvety vonné, listie sype kade chodí.

Druhý ide už vážnejšie, s dažďom, slnca svetlom. Dáva snopy plnoklasé usilovným gazdom.

Tretí plní už stodole, komory, sušiarne. Dáva hrozno, slievky, hrušky a orechy zralé.

Zasmušilý a omrzlý aj štvrtý sa kýva. Holé pole, lúky, lesy, ten sňahom pokrýva.

Kto mená týchto podivných bratov mi vie udať? Čak každý z vás ich dobré zná? nemusím povedať?

142.

O z r o s t e.

Vinco: Ľala chlapci: jaký som už veľký. Už aj pohár sám vezmem zo stola.

Klement: To je veru veľké majstrovstvo. Ja som ho už aj pred troma rokmi sám vzal.

Vinco: Verím! ale si aj starší o dva roky.

Klement: To nič nerobí! Pozrite Antonka, ten je tiež tak starý jako ja, a predsa je o hlavu menší.

Anton: O tolko veru nie! Najviac o pol hlavy.

Klement: No dívajte sa! Budeme sa merať.

Anton: Len nebuď tak pyšný na tvoju veľkosť. Ešte si naposledy myslíš, že si aj od Tomáša väčší. A predsa si len o pol hlavy odo mňa väčší, viacej nie.

Klement: Nič to preto! veď skoro narastiem.

Vinco: A čak aj ja?

Anton: Ani ja nezostanem vždycky tak malým: Počkajte, o dva roky vidíme jedon druhého.

Klement: Dva roky je dlhý čas. Veď ja potom budem mať už osem rokov, Vinco ale šesť. Ale viete čo? Podme do zahrady, keď je tak pekný čas!

Anton a Vinco: Podme!

Klement: Pozrite len! Tomáš, Ferko a Kašpar sú tiež tu. Zaiste pozerajú: či rastie už ich hrach a zemiaky?

Anton: Čo tam pozerate, chlapci?

Kašpar: Pozri len Tonko! Jako vykukáva náš hrach zo zeme!

Vinco: Ja nič nevidím.

Klement: Nevidíš tu voľačo zeleného zo zeme vychádzať?

Vinco: To vidím.

Klement: Veď je to hrach!

Ale vždycky tak malý zostane?

Anton: Horká zostane! Pozri len o osem dní! Vtedy už o mnoho väčší bude.

Vinco: Ale nevidím, žeby riastol.

František: A či ty vždy tak malým zostaneš, jako si teraz?

Vinco! Horká zostanem; dakedy aj taký dudem, jako môj apko.

Kašpar: Vidiš! a predsa ani teba nevidíme riasť.

Tomáš: Pozrite len čerešňové tsromy! Tie nezadlho už budú kvitnúť.

Kašpar: Jistotne! Predsa je to len skvostne, že zima už pominula a je jaro.

František: Veru; ja som ho už dávno čakal.

Tomáš: Ale teraz už prestaňte pracovať! ešte dnes jeden bôb chceme zasadiť.

Klement: Keby sme ti mohli aj my pomáhať!

Anton: To by veru dobre bolo.

Kašpar: Ešte by lepšie bolo, keby ste si hriadku spravili.

Anton: Keby len bolo kde?

František: Veď vám môj otec dal kus zeme!

Klement: Ej no, na to som naskrz zabudol. Chytrô Anton! prines kopáč, motyku, hrabličky! Prines bôb, hrach, šušovicu, zemiaky a všetko, čo len najdeš. Majme sa k tomu!

Anton: Pomaly, pomaly! len poriadkom.

Vinco: Viete čo: Zasadme kôstku z čerešne, aby sme vela čerešien jesť mohli.

Kašpar: Na to veru musíš dlho čakať. Pokým semä vykleje zo zeme, vyrastie strom a ovocie rodiť bude, k tomu je vela času potrebnó.

Vinco: Pravda, na to som si ani nemyslel.

Anton: Lepšie by bolo, keby sme do zahrady nečo takého zasadili, čo by ešte v tomto roku rodilo.

Klement: Voľačo mi prišlo na rozum! — mak.

Vinco: A veru pravda! to má veľké hlavky. To bude dobre!

Anton: Aj niekoľko kvietkov zasaďme, a potom aj proso pre naše kúrence.

Vinco: Ano! Aj niekoľko mravčích vajičiek pre môjho apkovho slávika.

Klement: Ty bláznivý! Veď sa to nerodí zo zeme. To mravce robia. Ale tabak (dohaň) nasadme pre nášho apku. To sa mu líbi.

František: No teraz pracujte! aj mi za našou prácou pojdeme.

143.

Pieseň jarnia.

Kvitnú už kvitnú už fialočky. Prijdú nezadlho, spevné vtácki. A keď príjde bociaň, lastovička, zaplní sa kvietky záhradôčka.

Tu je bociaň! priniesol nám jaro. Lastôvka už stavia svoje hniezdo. Oj ustaté sú veru chudátka! Radujú sa hniezdam nebožiatka.

Vítajte nám, vtáčatká premilé! Pozrite že, čo je tam na strome? Miesto mrázu a cíkov ľadových, dalo nám jaro kvietkov voňavých.

Ružičku si za klobúk položím. Aj nezabudku do knižky vložím. Kto v zime učeniu prial hodinky, teraz môže trhať konvalinky.

Letnie práce.

Teplo páli letnie slnce. Delníci na poli vyzliekajú šaty svoje, a predsa pot tečie z tela jejich. Lepšie by sa bolo teraz doma v chladnej izbe poval'ovať. Ano pravda! ale kto v lete nepracuje, toho v zime bude sdierať jeho postavenie. Keby sme nežali a nekosili, čo že by v zime jedli statkári alebo my?

Ale pracovitý človek by ani nemohol zahál'ať. O veď jak je to pekne pracovať. Jak padá tráva pod kosou do pekných riadkov! Nekedy pred kosou vyletí kde tu aj prepelička, a málo pred neho lietajúc, jako by sa len ihrať s koscom chcela už zas pred ním volá: pod spodok, pod spodok! A ešte jaká je žatva pekná! V dlhom rade stojá devy, ženy, muži s ľahkými srpami. Zožíňajú zlatožltej farby pšenicu a na hrsti ukladajú. Z dvoch troch hrst učinia snop. A jako by aj nepracovali, keď si tak veselo spievajú. Skoro že až pole žbrinkoce. Čeladníci žencom za chrbátom shromážďujú hrsti a sväzujú ich do snopov. Slnce zrazu horúcejšie svieti, bobré že nepáli. Či ozaj nebude dážd? spytujú sa ženci jeden druhého. Náhle povstane malý obláčok, ktorý rastie, rastie. Zrazu len spozorujú že hrmí, a len že sa dážd neleje. Sotva majú na toľko času, aby pred ním ujst mohli. Z väčšej čiastky dobre zmoknú. Ale to nič! Letní dážd chytro prijde, chytro odejde. Zase začínajú pracovať a spievať. Ešte je práve dobre, že trošku zmokli, aspoň im je nie tak horúco. Pod večer idú veselo domov, a na druhý deň zas znovu počínajú, až do tedy, dokud nespozorujú, že za tri lebo štyri týdne je celý chotár pokrytý sennými kopami a snopovými krížami. To je len samá radosť, pozeráť na obžinky.

Zatým príde čas sporivosti. Všetko dovážajú. Pšenicu do stohov a seno do veľkých kôp ukladajú. Snašanie to sa obyčajne veselým spôsobom deje, a kto by sa neradoval, keď vidí, že dobrý Boh tak krásnym užitkom (úrodou) požehnal prácu jeho. Buď meno jeho sväté preto požehnané.

145.

Pieseň letnia.

Budiž leto nám vítané! Hrejú, palia lúče slnné.
 S nebies dolu dážd poprícha, zase kvítne zvädlá lúka.
 Prácnu ruku požeňnáva, delníkovi chlebič dáva.
 Vdaj človeče vďaky Bohu! Pozdravuj leta úrodu.

146.

J a s e ň.

Syn: Milý otče! vy vravíte, že je už tu jaseň, jakože je to? Veď je ešte tak teplo, jako v lete.

Otec: Máš pravdu, syn moj. Ale práve z toho môžeš videt, jak múdre Boh tento svet usporiadal, keď premena veci nie tak okamžite stáva sa.

Syn: Jako to rozumiete, otče?

Otec: Mysli si horúci letní deň. Jak ťažko by nám to padlo, keby pō takom dni naraz ostrá zima nastúpila? Preto láskavý Boh medzi letom a zimou jaseň, a medzi zimou a letom jaro položil.

Syn: Ano, milý otče! tak činí dobrotivý Boh. Veď ani ja nemôžem byť dnes malým, a zajtra už veľkým, jako vy.

Otec: Ale jaseň má predsa svoje určité znaky. Dni zostávajú kratšie, noci dlhšie: povetrie je zo dňa na deň chladnejšie; a jako to vyzerá na rol'ách?

Syn: To ja viem, otče! zbožie je už všade sožaté a posväzané do stodôl, na rol'ách nevídat iba samé strniská, ba už začínajú znovu zem orať.

Otec: Keď je ovocie zo stromov sobraté, listie začína žlknút a červenet, a naposledy padá dolu.

Syn: Či nie pravda, milý otče! jaseň je aj ten čas, keď

škrovánki a lastovičky prestehujú sa do cudzých krajín jako aj iné vtáki, o ktorých nám pán učiteľ rozprával, že na jar zase navracajú sa k nám a teplý čas nám prinášajú?

Otec: Tak je, syn môj! Vidiš, keď deti dobre pozorujú tak naučia sa samé od seba mnoho vecí.

147.

Jasennie listie.

Už je jaseň, žlkne tráva. Z vetví listie oprcháva. Trasia na nich sa kvap rosy; ale krúh už suchý mlčí.

Listie vetor preč unáša . . . s Pánom Bohom hor sa vznáša. Kruhy hlavy nakloňujú, ťažký smútok ukazujú.

S listim vetor sa pohráva. Chuďák lístok zpiatky ťahá. Už je pozde! krúh je holý, kto nekvitne, už je mrtvý.

148.

H n e v z i m y.

Raz si zima umienila, že všetkých ľuďí a zvieratá vykáži. Preto s tak zlostnou zimou nastúpila, že povrch každej vody v hrubý ľad zmrzol. Celé pole vysoko sňah pokrýval a na skle oblokov každé ráno boly tak hrubé ľadové kvety, že ani cez celý deň neroztáli (nerozpustili). Ale pani zima sa predsa pre-
rákala. Chudiatkam vtáčkom sa zle viedlo, lebo pre veľký sňah nemohli najstť pokrmu v slobode, lež oni vojšli do dedín a do miest. Tam ím potom mnohé dobrosrdečne deti pohadzovaly

zrnká na sňah alebo omrvinky chleba, tak že ich len málo hladom zahynulo. Prelétaví vtáci o mnoho skôr sa húfne vystehovali, ktorým potom zima uškodiť nemohla. Ostatné zvieratá tiež nezahynuly. Dobrý Boh im dal teplý kožuch, zajace a srny si aj z pod sňahu vyhrabal malo trávyčky a ratolestné púčky. Biedne síce žil, ale hladom nezahynul. Domáce zvieratá boli v teplých maštalách. Ponevác každý deň mali seno a ovos v jaslách, vydržaly zimu. Ľudia stavali pece (kamna, kachle), kládli oheň do nich a čím zlostnejšia bola zima, tým viacej kúrili. Vodu k pitiu museli v izbách držať, a nektorému človekovi poziabla ruka, noha, alebo nos. Ale preto všetci zostali na žive. Konečne nahliadla zima, že nemá sily ani zvieratá ani ľuď vykazit. O zvieratá stará sa Boh, ľudia sú ale v tom dost opatrni, že sa proti hnevu zimy vedia chrániť. Potom začala hnev svoj krotiť, popúšťať, slnce zo dňa na deň väčšou silou na ňu účinkovalo. O nedlho zase prospevovali vtáci, líky sa zeleňaly a konečne už ľudia nepotrebovali ani kúriť.

149.

Pieseň zimnia.

Milujem ja ach jaro a zlatisté lúče i vetrík, čo na poli pofukuje tíše.

Milujem háj zelený, listnatú korunu neb pod ňou môžem očuť pieseň vtákov jemnú.

Milujem ja aj leto, neb s klasmi zlatými ide, keď už jaro preč šlo v iné krajiny.

Smutnú jaseň tiež rád mám, trebárs mňa aj rmúti. O tom mojom zarmútku vetor smutne veští.

Aj zimu tiež milujem, toho starca kmeta, kto si nič neshromáždil, — po mladosti veta.

Rozmýšľam: keď aj zo mňa raz starec zostane, keď ma kto rád bude mať, dobre mi to padne.

150.

Na vianoce.

I.

Malý Ježiš každý rok k nám stúpi k deťom svojim dolu. Prináša nám vianočný strom a pôsobí radosť mnohú.

Milý Ježiš! s tvojim požehnaním stúp do duše našej. Na veky šťastné budeme v spoločnosti tvojej svätej.

II.

Tu sú Vianoce! Jako sa radujú malé deti! Vo viere, nádeji a láske, všetci sme bohatí.

Jak sa v každom potriasa srdce, že Ježiš k nim príjde, že každé od neho, ktoré je dobré, dar dostane.

Do oblokov taniere i košíky deti kladú. Len o zlatých vrchoch a zámkoch celú noc snívajú.

A zajtrajšok! ktože opiše, ten milý zajtrajšok, v ktorý jedon každý zazrie drahý svôj dárčok.

Pekný vianočný strom, obrázok, bábiku, tam koňa; a to všetko len ti dostali, čo sluhajú slová.

Tak k tým nebeským predmetom siaha trasúca ruka; tleska, smeje, skáče, každé dieťa — rozkoš veľká.

151.

Č l o v e k.

Čokoľvek je na svete, to všetko Boh stvoril. Aj človeka stvoril Boh. Najprv utvoril telo. To ale zpočiatku bolo bezživé. Malo oči, ale nevidelo; uši, ale neslyšalo; ruky i nohy, ale nemohlo s nimi pohybovať. Aby teda oživilo, vzdýchnul Boh voľačo do neho, čo my dušou menujeme. A telo hneď oživilo. Kto z svás videl už mrtvého? Pravda, aj ten mal oči? ale či videl? — Mal aj uši, ale — — Pravda, to nemohol učiniť, lebo nebolo viac v ňom duše. Duša činí v nás, že žijeme.

Človek pozostáva z tela i z duše. Telo môžeme vidieť, tedy je viditeľné; telo zomrie, teda je smrteľné. Dušu nemôžeme vidieť a nemôže ani zomrieť. Duša je neviditeľná a nesmrteľná.

Keď človek zomrie, duša sa vystehuje z tela a predstaví sa pred pána Boha. Boh vtenkrát vyrečie ortiel nad ňou. Odmení ju, jestli bola dobrá; potrestá, jak bola zlá. Mrtvé telo pochovajú a obráti sa v prach. Ale na súdny deň zas povstane, a znovu sa spojí s dušou. Potom zostane na večnosť sjednotené telo s dušou, a spolu vezmú odmenu alebo trest, dl'a toho, jako si zaslúžily.

152.

Č i a s t k y n a š e h o t e l a.

Telo naše má tri hlavné čiasťky: hlavu, driek a ramená s nohami.

Na prednej čiasťke hlavy je obličaj. Zadná čiasťka a temeno

sú zarastené vlasami. Na vrchnej čiasťke obličaja je čelo. Pod čelom w jamkách sú oči. W prostred obličaja je nos, pod tým sú ústa. Na oboch stranách hlavy sú ussi, wnútri hlavy sú mozgy.

Na prednej čiasťke drieku sú prsia a brucho; na zadnej čiasťke je chrbát. Bočné strany drieku menujú sa boky.

Ramená nasse majú troji ohyb: w pleciach, w loftoch a w zápästi. Na konci ramien sú ruky. Nj nohy nasse majú troji ohyb; w stehnách, kolenách a členkoch. Konce nôh nazývame priehlavkom, chodidlom a päťou. Na samom konci rúk a nôh sú prsty. Nj prsty majú tiež troji ohyb.

Pomocou nôh sa z jedného miesta na druhé pohybujeme. Ramenami a rukama pracujeme. Pracovať je unowné ale užitočné. Bez práce byt je ľahko, ale veľká haňba. Čo si wy teda zvolite?

153.

Z r a k.

Očima vidíme. Ale či každý človek vidí? — Slepý je veľmi nešťastlivý.

Očima vidíme barvu predmetov. Jedon predmet je červený, druhý biely, tretí zelený alebo inšej barvy. Vidíme aj podobu predmetov. Nektoré veci su okruhlé, iné hranaté, gul'ovate alebo inej podoby, Vidíme aj veľkosť vecí. Ktoré rastliny sú vysoké? — Čo je väčšie, vrch či kopec? — Aj smer vecí môžeme pozorovať; môžeme videt k. pr. či je čiara rovná alebo krivá?

Kedy vidíme predmety najzrejmejšie? — Čo majú za chybu na očiach tí, ktorí dobré nevidia? — Čím vzdalenejšie padajú od nás predmety, tým nezrejmejšie vidíme. Z vrchu daleko môžeme videt. V dolinách je obzor veľmi obmedzený.

Kto dobre vidí, ten je veľmi šťastlivý. Oči sa ale veľmi snadno pokazia, jestli nepozorujeme na ne. Nemúdre činia ti, ktorí do slnca hl'adia, pri slabom svetle píšu, čítajú alebo šijú. Nečistota veľmi škodí očiam, naproti temu je veľmi užitočné umývanie očí čerstvou vodou.

D v a o b l ô ě k y.

Na jednom vysokom dome znám ja dva malé oblôčky. Cez ne pozerá celý svet, i gazda ích hľadí v briežky.

Pri ních sedí jedon maliar. Ťahy jeho sú prekrásné. Kade rukou len zatiahne na oblôčkoch všade jasne.

Aj myšlienky jeho gazdu, tajnosť srdca namaľuje. Keď ích chce zvedieť, len pozrie naň, nič inšieho; hneď ích zvie.

Keď má gazda radosť v nútri, neb zarmútok ho lomcuje, vyrážajúca sa slza v oblôčkách, ho prezraďuje.

Keď v nútri tichosť panuje, v tenkrát sú oblôčky jasné. Hneďky ale sa zachmúria, keď búra v nútri povstane.

A keď gazda unavený v spánok večný sa uloží, od smrti hroznej zastretý, sklo oblôčkov sa znivočí.

Slepý a šlakom porazený.

Jedon šlakom porazený a jedon slepý cestovali spolu, i prišli k hlbokému potoku a nemohli ďalej. Tadeťo mohli by sme síce prebrodiť, jako vidím, mluvil šlakom porazený, ale voda tečie dosť prudko, a moje nohy sú prislabe: bojím sa, že bych prúdu neodolal.

Kebych ja len mal tvoje oči, vzdýchal slepý, moje silné nohy by ma udržaly. Voda, jak len náramne prudká neni, mňa by nezvalila. Ale ja som slepý, a bojím sa že bych vo vode poblúdil a do hlbiny uviaznul.

Vieš-li čo? volá radostne šlakom porazený. Vezmi ma na plecía! Môj bystrý zrak ťa ríditi bude, a tvoje nohy ma ponesu a bezpečne stúpať môžu.

I tak sa stalo; slepý privolil, vzal šlakom porazeného na plecía, a oba šťastlivo prešli na druhú stranu.

* * *

Obidvom bólo spomôženo tým, že jedon to vynahradil, čo druhému chybovalo. Jedna služba je druhej hodná.

»Preukazujte službu jedon druhemu, jedonkaždý tým darom jaký ste od Boha prijali, jakožto dobrí hospodári rozličných milostí Božích.«

156.

Sluch.

Ušima slyšíme. Predmetov sa ale musíme dotknúť, do pohybu ích priniest, aby hlas vydaly. Sklo, keď sa ho dotkneme, cvendzi alebo dá hlas, ktorý na uši naše účinkuje. A či každý človek slyší? — Hluchý človek je nešťastlivý.

Hlas má rozličné pomenovanie. Bič plieská, dvere vřgajú, vetor hučí, dieta plače, smeje sa a kričí; kôň ryhotá, vól ručí; osol hyká, hus gagoce, sliepka krákorí, kohút kikiriká; pes? — potok? — retaz? — zvon? — vrabec? — žaba? — voz? — hodiny? —

Hlasy sú bud príjemné, bud nepríjemné. Prečo sa v sluchu kocháme? — Učitel sa raduje, keď deti srozumitelne vyslovujú slová a tak hlasne odpovedajú, že ích v škole každé dieta počuje.

Čim bližšie sme znejúceho predmetu, tým lepšie a srozumitelnejšie slyšíme jeho hlas. Čo sa požaduje k tomu, aby

sme neкого dobre porozumeli? — Hlas môže byť silný alebo slabý môže trvať za kratší alebo za dlhší čas. Jaké zvúčné nástroje poznáte? Ku spevu nie sú žiadne majstrovské zvúčné nástroje potrebné. Hlas náš skrže cvičenie vzdelávať musíme.

Sluch si môžeme zkažiť, keď naň slušne neporozujeme. Kto si uši nečisto drží, tomu sa zapchajú, a sluch mu oslabne. Veľký hrmot a tresk tiež sluch veľmi kazí.

157.

Na začiatku zamestnania.

*Malý vták sa ku lietaniu a ja ku práci narodil; Bože!
drž ruku svú nad mnou, bych šťastne skončil.*

158.

Prečo musíme pracovať?

Bez práce nemôže žiaden človek žiť. Len tak staneme sa spôsobnými ľuďmi, keď za včasu privykáme ku práci. Pracovitý človek netrpí biedu, pretože si vie všetko zaopatriť, čo potrebuje. Ešte aj iným sa stáva užitočným. Keď na príklad murári a tesári stavajú dom, aj sebe činia osoh, lebo vela peňazí dostanú a tomu tiež sú užitoční, komu stavajú. Lenivý človek je na obtížnosť. Leňoch je mnohokrát prinútený buď hladom mrieť alebo žobrať. Obyčajne sa takový človek i zkaží. Preto stavajú pracovne čili robotárne, do ktorých bez práce ľudí zadržávajú a k práci donucujú.

Deti ešte nevládu mnoho pracovať, lež rodičom svojim môžu predsa v jednom — druhom nečo pomáhať. Svojim súdruhom, aj bratom i sestram môžu tiež nejakú službu preukázať.

P o p r á c i .

Dokončil som dielo své, vylej naň požehnanie ; ach vylej dobrý Bože ! zostávaj vždy pri mne.

Z d r a v i e .

Zdravý človek môže pokojne svoju prácu dokončiť, a keď je aj chudobný, po práci zas môže oživiť. Nemocný človek nemôže pracovať, a keď je aj bohatý, nemôže ho predsa nič obveseliť. Zdravie je tedy veľký poklad. Kto ho má, nech dobre pozoruje, aby ho neztratil.

Na udržanie zdravia musíme byť v mnohom ohľade opatrní.

Povetrie nech je vždy čerstvé. Preto obydlie naše v zime, v lete každý deň vyvetríme. Priležitosťou vyvetrovania izieb vyveje von zkažený vzduch, a na miesto toho nastúpi čerstvý a čistý. Nenie dobre v izbe šaty prať alebo sušiť. Takému miestu, kde je zlé povetrie, čo len možno opatrný človek vyhybuje.

Strava naša nech je jednoduchá a zdravá. Za takovú stravu slúži mlieko, maslo, vajcia, chlieb, zemiaky, ovocie, zeleniny a mäso. Nekysnutý, horúci alebo nedopečený chlieb, nezrelé ovocie a veľmi mastné jedlá nie sú zdravé.

Najlepší nápoj je čistá a čerstvá voda.

V jedení a v pití budme mierní. Kto mierne žije, ten ostáva zdravý a môže veľký vek dosiahnuť. Neopatrne činia tí, ktorí dotedy jedia, dokud sa len do nich práce. A ešte kto sa nazdá, že su sviatky a pôsty na to ustanovené, aby si žalúdok celkom naplnili !

Odev náš nech je primeraný behu času. V lete ľahší, v zime teplejší. Hlave tak ľahko neuškodí zima, lež na nohy musíme väčší pozor dať.

Obydlie naše nech je čisté a suché. Opatrný hospodár nechá vystaviť komin nad kuchyňu, netrpí v izbe domáce zvieratá, každý rok ráz alebo dva vyčistí a vybieli svoj byt, na svetlici nechá urobiť hodné obloky a tieto často otvára.

Telo naše držíme čistotne. Každý týdeň aspoň raz vezmime na seba čistú košelu. Každý deň sa viacraz dobre umyeme a učešme. Cez leto je veľmi zdravo častejšie sa kúpať. Dobré deti sa ale len na tých miestach kúpajú, kde im je povolené, ponevač keď sa na nebezpečných miestach kúpajú, hrajú so svojim životom.

Menlive pracujme a odpočívajme. Spočinok obyčajne len tomu dobre padne, kto prv pracoval. Najlepší spočinok najdeme vo sne. Mnoho spánia ale človeka omámuje a bolenie hlavy mu zapríčiňuje.

Budme vždy veselej mysle. Veselý človek má vždy dobrú chuť na jedlo. Somravému, omrzlému človekovi býva aj práca obtížnejšia, ani jedlo mu nechutí, ani vo sne si neodpočinie. Veselému človekovi aj suchý chlieb lepšie na zdravie slúži než hnevliivému pečienka. Keď milujeme Boha a ľudí; keď len dobre činíme a zlého sa varujeme; vždy môžeme byť veselí.

161.

V čas nebespečenstva.

Ukroť, Pane! svätý hnev tvôj, a odlož bič, ktorým treštíš! Hnev tvôj sme síce zaslúžili, o ale si otec náš.

162.

B u ě s l u š n ý !

Kto vždycky tak jedná, jak sa sluší, ten je slušný. Slušné dieta každý rád má, preto:

Obličaj, šaty vždycky držte čistotne. So strapatými vlasami, špinavým obuvom, v rozdriapaných šatách nechodte medzi ľuďmi.

V čas jedenia nežvatľajte mnoho. Nesiahajte rukou na to, k čomu sa ližica, nôž a vidlička upotrebit má. Na stôl sa neopierajte, neseďte priekom. Nerozprávajte, keď máte plné ústa. Nejecte, keď idete po ulici.

Rozprávajte ticho a srozumiteľne, aby vás každý porozumel. Keď rozprávate, nedržte ruku, ručník alebo čiapku, alebo nečo iného, pred ústami. Hľadte do oči tomu, s ktorým rozmlúvate.

Stojte a sedte zrovna. Nemykajte ústnymi gambami (pernami) alebo pleciami. V chodení neobáľajte ramenami, neovesujte hlavy svoje.

Ruky držte slobodno, nevstrkajte ich do vreciek (vačiek), lebo je to neslušne.

Keď s iným rozprávate, neškrábate sa, nechty neohryzajte, nedávajte prsty do úst.

Nevysmievajte nikoho. Neposmievajte sa a nevaďte. Hrubým žartom neobrazte nikoho. Uctite starcov, a komukolvek buďte ochotné k službám.

Keď neкого postretnete, odkryte hlavu svoju a pozdravte ho: s »Pochválen buď Ježiš Kristus!«

Keď máte ísť do cudzieho domu, oprášte obuv svoj, očistite blato z nôh vašich. Klopajte na dvere, a nechodte prv dnu, pokiaľ neslyšíte, že je slobodno. Prv než dnu, vstúpite, vezmite čiapku aneb klobúk dolu. Vstúpiac dnu, pozdravte sa zdvorile. Vnútri sa nezahľadte. Keď odchádzate, zas slušne sa pozdravte. Dvermi za sebou neplieskajte, lež ích ticho za sebou prítvoríte.

Keď k vám niekto prichádza, vstaňte hore, a privítajte ho. Ponúknite mu sedánku. Keď odchádza, odprevaďte ho po dvere, a keď je tma, posviette mu.

Ku každému chovajte sa úprimne a ochotne.

Pozorujte na to, jako sa chovajú uctiví ľudia, a nasledujte ích príklad.

Ochotný chlapec.

Chlapci ihrali sa pri ceste, ale zdvorile pozdravili pocestného, ktorý tade šiel. Pocestný zpytal sa ich na najbližší chodník k mestu; i jeden z chlapcov mu prstom ukazoval: »Idte cez tú lúku podľa tej medze až tam k tomu križu, a potom hore okolo stály k lesíku (k háju).« Druhý ale chlapec povedal: »Podte so mnou, ja vás povediem!« Šiel a viedol pocestného, aby nezablúdil. Kto bol zdvorilý? A kto ešte ochotnejší?

Prečo sa maže v Čechov
164.

Prečo' dobrá.

Katka prišla plačúc domov zo školy. Otec sa je zpytal: Co ti je, Katka! prečo plačeš?

Katka sotvy odpovedala od zajikania, »Pán farár — hovoriac — bol dneska vo škole....

»Nuž! veď sa z toho máš radovať! — hovoril otec.

»I veľmi! — pokračovalo dievčatko, iné deti vyslychal, a aj dary im dával. Mňa ani neoslovil. Co druhí vedeli, to by som bola aj ja vedela, asnáď ešte lepšie. Konečne menoval viacej, s ktorými bol spokojný, lebo že sa dobre držali a sú pilní. Veď sa aj ja dobre držím a dobre učím, a na mňa predsas zapomnel.

A či preto plačeš? — hovoril otec. — To ti je ľúto, že ta ani nepochválil, ani dar ti nedal? Či človek má byť len preto dobrý a pilný, žeby ho chválili a odmeňovali? Keď tomu tak, nuž v živote ešte mnohé trpkosti okúsiš. Dobrý čin nenachádza vždy náhlu odmenu, áno nekedy na dobrého človeka aj zabudnú. Preto ale máme vždycky dobrí byť. To som ti už viackrát povedal, ale jako vidím, nevzala si to ešte dobre k srdcu.

Moje a tvoje.

Dieta. Natrhajte mi, otče, hrušiek!

Otec. Nesú naše.

Dieta. Však rastú na stromoch pri ceste.

Otec. Stromy tie patria buď tomu pánovi, čie je to pole alebo obci, ktorá ich sadit dala.

Dieta. Súsedov Ondrej včera priniesol ztadiaľto plnú kapsu hrušiek, že mu pán tých stromov dovolil, aby si ich natrhal.

Otec. Ale nám to nedovolil. Bez vedomia a povolenia nečo brať, čo inému náleží znamená kraďnúť. Ty bys' tiež nechcel, aby ti niekto brať, čo je tvoje.

Dieta. Čo ale, kebych nečo našiel na ceste?

Otec. Ani to by nebolo tvoje. Najdeš-li kedy nečo, a poznáš-li, alebo dozvieš-li sa, čia vec je to, nemeškaj ju oddať, komu náleží. Jestli sa ale nedozvieš, odevzdaj nalezenu vec predstavenému v obci najbližšej, ktorý potom oznámiť dá, aby sa hlásil, kto ju ztratil. Kto však ľutuje z lásky k bližnému urobiť niekoľko tých krokov: nech na mieste vec ležať nechá, skoro sa o ňu vypytovať bude, kto ju ztratil, vráti sa a bude ju hľadať po ceste, a zdvihne si ju sám. Kto by však čo cudzieho zdvihol a zadržal, bolo by toľko jako krádež. Ano, keby utajoval vec nájdenú, a tá by potom u neho bola videná, ťažko by taký tajič dokázať mohol, že neni zlodej, a na dobrom mene by zaiste škodu vzal.

Mrayné porekadlá a pravidlá života.

Nábožných rodičov slovo jek poklad drahý, nad ktorý — keď ho nasledujeme — užitočnejší není iný.

Jakou mierou ľudom meriaš, tebe tiež podobnou mierou vracat' budú, to znáš.

Križe života tvôjho ľahko prenesieš, len pridaj k' tomu svätú trpezlivosť tiež.

Najwynosnejšia baňa poľadom je práca. Tomu, kto rád pracuje, dobre sa vypláca.

Hospodárstvu tomu udrela poslednia hodina, kde humno vydáva k rozepram rodina.

Bys' čistotu srdca mohol si zachovat', tak zlej spoločnosti musíš vyhybovať!

Tomu, kto raz-dva oklamal neveríme, keď aj pravdu mluví, tiež za lož držíme.

Bud' spoľojný tiež i poľojamilojný. Získaš fi od Boha ľásku i od ľudi.

Krátka je pažravosť, ale dlhá nemoc. Dobrá je pre všetch liek chváľohodná miernosť.

Kto otca i matku si opravdive ctí, jeho rozpo-mienku nikdy neobrazí.

Zlý, šibalstvo svoje nadarmo ukrýva, aj kohút vykričí, aj sliepka vyvolá.

Čiň len dobre, lebo bez odmeny nijby nenechá tvé činy otec milosrdný.

Jestliže s peniazom bážen Božia neide a sporivosť múdra, je len nebezpečie.

Vzdávaj Bohu vždycky tú najvyššiu slávu, on zodvihne teba — keď skloníš svú hlavu.

Pieseň vandrovného.

Moje milé rodné miesto, či mi v s vete milšie jesto ?

Kde stojim, a kade kráčam, za tebou zraky obraciam

Tam býva moja rodina: ach či ma ešte spomína?
Či mi otec, mati žije? alebo už v hrobe hnije?

Keď vták letí, zradovaný pýtam sa ho, či z tej
strany neletí, kde som opustil môj rodný kraj milo-
vaný?

Keď z tej strany vetrík duje, môj duch sa ho
opytuje: Kedy sa mi zazelení môj rodný kraj pre-
milovaný.

Darmo sa však duch vyzvedá, nikto mu neodpo-
vedá: potešte srdco ubohé, vy hviezdičky na oblohe.

Lež nemajúcemu strechy aj hviezdy sú bez po-
techy: len tvoja moc, dobrý Bože, potešiť ma v svete
môže!

Domčok, kde som sa narodil, jak mňa preč od
teba hodil osúd, sta ten list malučký, ktorý zchytí
vetor prudký!

Lež láskave aj osudy Boh spravuje všetkých
ľudí: viera v tebe mocný Bože, potešiť ma v svete
môže!

Poteš srdce zarmútené, v cudzom svete opustené,
ktoré túžbou, žialom hynie, jak tá tráva na skaline.

Rodište, domov a vlasť.

To miesto, kde sme sa narodili a vychovali, menuje sa
rodisko alebo domov. Tu nás nekdy húčkali v koliske, tu nás

opatrujú naši milí rodičia, tu sme prvý raz začali chodiť do školy, tu sa ihrávame s detskými súdruhmi. Preto miesto toto zostáva nám vždy milým, a keď sa časom aj nekam inde pre-
stehujeme, vždycky túžime za naším milým rodiskom.

Tá krajina, ku ktorej náš rodný kraj patrí, je naša vlasť. Tu žijú naši bratia a sestry, i nekďajší spolukamaráti našich detinských hráčiek a zábav. Tu žijú naši predstavení, tu slyšime sladké zvuky reči našej materinskej.

V tom rodnom mieste a vlasti našej nemôžeme ostať na-
veky. Boh pre naše duše ustanovil inú, lepšiu vlasť. Tam sa sejdú dobré deti so spravедlivými rodičami svojimi, a zostanú s nimi na veky. Spasiteľ náš pravil: »V dome otca môjho jest mnoho príbytkov: ja odchádzam, abych vám pripravil miesto.«

169.

M o j a v l a s ť.

Moja vlasť je najkrajšia vlasť na zemi. Nepredám ju ni na zlato ni perly. Keby som za zlato, perly ju predal, tým bych své meno vlastenské zapieral.

Moja vlasť mi je na svete najdrahšia. Bojom si ju vydobili otcovia. Hej! krvou ju nie peňazmi platili, šťastní vtedy, keď by za ňu sme mreli.

Vlasť má, vlasť má! vesel sa! hla synovia tešia sa: meno tvoje je slavné, kým žijeme v krajine.

R 170.

R

Boh stvoril svet.

Večer pri konci mesiaca mája spadol s oblohy tichý dažď. Potom sa nebe vyjasnilo. I riekol otec k dieťkam svo-

jim: »Deti moje! zajtra musíte včas ráno vstať. Pojdeme na kopec a budeme sa dívať na východ slnka.« Deti včas ráno opustili lúžko svoje a šly s oteom na blízky pahrbok. Na lúke sa blyštala rosa a kvietka vydávalo príjemnú vôňu. Z hája bolo slyšať rozmanitý spev vtáčtva. Než vstúpily na pahrbok, spatrily na jednej strane červeňať sa oblohu, a mráčky plávajúce po nej, zdály sa byť obložené zlatou obrubou. Hviezdy vždy viac bledly, a plný — jako strieborný — mesiac nachyloval sa k západu. Deti podobnej krásy posavád nikdy nevidely. Zanedlho stály už na pahrbeku, a hľa! z nenáhla vystupoval stkvělý oblúk slnka, až celá zlatá guľa slnečná nad pokraj zeme sa vzniesla. Otec pozdvihnuť ruky a zraky svoje k nebu, pobožne zvolal: »O, Bože, jak velebné je dielo tvoje!« — Deti ticho poslúchaly a pohnuté dívaly sa k nebu. — Otec pravil ku nim: »Vidzte, slnce, mesiac i hviezdy učinil Boh a vykázal im cestu, aby chodily po oblohe. On stvoril hory, pole i vody. Nebe a zem sú dielo jeho. Boh je stvoriteľ sveta i stvoriteľ náš. Plné sú nebesá i zeme slávy jeho.«

171.

Prozretelnosť Božia.

Z vysosti nebeskej milo hľadí dole, všemohúci Boh náš na své deti dobré.

Slyší vo dne v noci modlitby skrúsené, kroky ich prevádza oko jeho strážne.

Každý deň im dáva živnosť v miere hojnej, a pomáha v každej potrebe úzkostnej.

Máme v nebi otca, ktorý nás miluje, nezabúda na nás, lež vždy ochraňuje.

Ján Johan
172.

Božie požehnanie.

Bola dlhá suchota. Roľníci a pocestní sotvy mohli obstáť od horúčosti. Tak jako by sa boly zapchaly nebeské stoky, za viac týdnov nepršalo, ba ani len rosa nepadla každé ráno. Kvety omdlievaly osenie začalo uschýnať.

Deti istého roľníka každý večer polievaly kvetiny a priesadu. Ale ani to nič neosožilo, horúce lúče slnka vysušily onú malú vlhkosť, a kvetiny i priesady zvädly. Deti sa na videnie to veľmi zarmútily.

Konečne v jednu noc hojný dážď pršal. Žízňivá zem dost namokla, a kvety, priesady i osenie očerstvety. Zahrada dietok celkom inú podobu vzala na seba, kvetiny ožily a príjemnú vôňu vydávaly zo seba. Tomu sa deti veľmi radovaly, a veselo v zahrade sem i tam poskakovali.

»Pozrite len — milý otče! — hovoril najstarší chlapec — koľko sme my polievali, a predsa nič neosožilo, kdežto minulej noci padlý dážď, všetko na dobré obrátil.«

»Áno, odpovedal otec — lebo ste vy na darmo polievali rastliny, keď ich páľčivosť slnka ubíjala. Kvetiny a rastliny potrebujú nebeské polievanie! S vašou prácou sa podobne tak má, jako s vychovávaním kvetín. Jestliže na práci vašej nespočíva požehnanie Božie, všetko vaše ustávanie je daromné. Preto, deti moje! učíte najprv všetko čo ste povinné, ale potom proste na prácu vašu Božské prožehnanie!

173.

Zvelebujme Pána!

Kto že by vypovedal, Bože! tvoju krásu? Na celom svete nenajdem tvojho obrazu. Kvapka rosy, a

potom utešená zora, najjasnejšie slnce je krásy tvej len tôňa. — Pred tebou môj Bože! sa skloňujem, tvoju krásu vysloviť nemôžem.

Kto že by vypovedal, Bože! mocnosť tvoju? Len slovom tvoríš, kazíš, oboru svetovú. Ukrocuješ hrmiačích oblakov strel — blesky, i vsteklého tiež mora peny búrlivosti. — Pred tebou sa môj Bože! skloňujem, tvoju mocnosť vysloviť nemôžem.

Kto že by vypovedal, Bože! tvú veľkú dobrotu? My hrešíme, ty dávaš na smierenie ruku. Napájaš dážďom, rosou, žíznivé pozemky, pre nás si aj prírode dal prekrásné kvietky. — Pred tebou sa môj Bože skloňujem, tvú dobrotu vysloviť nemôžem.

174.

Sila modlitby.

Jedon chýrečný lekár veľmi zbohatol. Mnoho peňazi dával na úroky, ale zrazu upadol jedon kupec, ktorý mu bol veľikú summu dlžný. To bola veľká rana pre lekára, a jak on tak i manželka jeho sa veľmi zarmútili. Mnohokrát mysleli s jakým ustávaním sebe peniaze tie nadobudli, a teraz zrazu o ne prišli. V zármutku jeho ani s nemocnými veľký obchod nemal. Doma nebol nikdy dobrej vôle. Inokedy vesélo rozprával a žartoval za stolom so svojou manželkou a s dietkami; teraz všetci mlčky sedeli. Ubohé dietky vidiac mrzutú tvár otca a matky, neopovážily sa ani muknúť. Cítil to lekár, že to tak zostať nemôže. Keď už stratil peniaze, staral sa, aby aspoň šťastie rodinné neutratil s nimi na veky! Ale čo činiť? Jeho srdce nenašlo v ničom potešenie. Konečne vošiel do izby v ktorej spával, zavrel dvere za sebou, a klaknúc na kolena, prosil

Boha : aby mu dal sily, by tú veľkú ranu bol v stave preniest, a žeby mu prinavrátil nekďajšiu spokojnosť a blaženosť ! A vtedy sa mu tak zdálo, jakoby Boh premluvil k nemu : » Bol si chudobný syn, a ja som ta pozdvihol. A teraz by si nemohol zabudnúť, že si z majetku tvojho jednu čiast utratil ! Či aj ten pozostalý majetok tvoj nie je v mojich rukách ? Jako ti všetko vziať môžem čo ešte máš, tak ti aj nazpiatok môžem dať, to čo si ztratil. Odlož tedy zármutok tvoj na stranu, a choď veselo po tvojej práci ! «

Lekár na to potešený povstal hore, a viac nemyslel na jeho stratu. Manželka a dietky jeho sa tiež rozveselily, a rodiná blaženosť znovu sa navrátila do jeho domu.

175.

Čo prosím ?

Neprosím ja od teba, môj Bože ! o čo ť Tebe toľko srdce uchádza. Bárs ma dráži, ale predsa nedaj mi bohatstvo, slávu, rozkoš svetá. Neprosím Teba za život dlhý, len to žiadam, by som Ti bol milý.

O keď láska Tvoja vo mne horí : chudoba v bohatstvo sa mi zmení. Teba potupa — je sláva má, trápenie je sladká potecha má. Keď zomriem, zase len budem živý. Len to prosím, by som Ti bol milý.

Lež keď láska Tvá vo mne nehorí, by celý svet moj bol nič nestojí, by mi vence i na hlavu kládli, a plával bych aj v rozkošách morí, všetko to smrť vezme, bol bych biedny. Len to prosím, by som Ti bol milý.

Nech len Teba jedine milujem. Plameň lásky v srdci rozpaľujem, ať v ňom očistí vsu myseľ márnú. Za lásku mú prosím tú odmenu : moju dušu pojmi hor v svätiny. Len to prosím, by som Ti bol milý.

176.

K blahoslavenej Panne Marii.

O požeňnaná, milosti plná, nebeská slavná kráľovná, bez-
stvrnná Panno Maria! Vid' nasse biedy, odvrat nehody, bud
stítom nassim w potrebe, prosime Ťa w každej dobe.

177.

K r í ž.

*Kríž vedľa cesty! keď ideš kolo neho, to len vieš čo drevo
toto znamená. Kríž je znak nášho spasenia, — a preto jemu
úctu vzdaj, hlavu obnaž, sa prežehnaj.*

178.

Pochválen buď Ježiš Kristus!

Hneď jak oči otvorím, prvé slovo premluvím: Pochválen
buď Ježiš Kristus!

Keď do kostola vchodím, čelo žehnám a mluví: Po-
chválen buď Ježiš Kristus!

V mojej práci unovnej, v hodine nebezpečnej, len to-
nech znie v mém srdci, teraz i po vše časy: Pochválen buď

JEŽIŠ KRISTUS.

J. B. Akem

O B S A H.

1. Kam chlapček, dievčatko	3
2. Učobné prostriedky	3
3. Pred učením	4
4. Pilná žiačka	4
5. Dobré dieta v škole	4
6. Lenivý žiak	5
7. Hádky	5
8. Usmievajúce jablká	6
9. Nechajte prísť malých ku mne	6
10. Závistlivý žiak	7
11. Po učení	7
12. V čas pokrývania domu	8
13. Početná rodina	8
14. Rodičia.	9
15. Bohabojný otec	9
16. Dobre vynaložené peniaze	10
17. Sirota	10
18. Bohabojné dievča	11
19. Dobré dieta doma	12
20. Nesvorní bratia	13
21. Snášanlivosť	13
22. Nehrajte sa na strelnú zbraň!	14
23. Dobré deti	14
24. Dobrý brat a dobrá sestra	15
25. Cti otca svojho i matku svú!	15
26. Vďačný syn	16
27. Paškrtné dievča	16
28. Keď ja zomrem	17
29. Vyhodený kameň	17
30. Kôň	18
31. Vrabec a kôň	19

32. Krava	19
33. Ošipaná	20
34. Ovca	20
35. Baráňok	21
36. Pes	21
37. Mačka	22
38. Myš	22
39. Sliepka	23
40. Mojej mamky sliepka	23
41. Hus	24
42. Holuby	25
43. Včela a holub	25
44. Bocáň čili čáp	26
45. Lastovičie hniezdo	26
46. Žvieratá domáce	27
47. Muška a dievčatko	28
48. Lúčenie vtáčkov	28
49. Zahrada	29
50. Dieťa a jablko	30
51. Čerešňa	31
52. Štep	32
53. Zahradník	32
54. Zahradník a kvety	33
55. Burina	34
56. Cudzého sa netýkaj	34
57. Kráľovská odmena	35
58. Orech	35
59. Sýkorka	36
60. Vtačie hniezdo	36
61. Hodbabnička	37
62. Chrást	38
63. Malý zvon	38
64. Drevený krížik	39
65. Dobré dieťa v kostole	40
66. Dobročinný biskup	41
67. Obec	41
68. Mlyn	42
69. Hodinár	4

70. Oráč	43
71. L'udomilovný hlásnik	43
72. Žobrajúce diéta	44
73. Malý pastier	45
74. Matkin hrob	45
75. V cintoríne čili v hrobitove	46
76. Kto je to?	46
77. Rozličné druhy zbožia	46
78. Na poli	48
79. Chlieb	49
80. Stefan gazda	49
81. Pieseň malého gazdu	50
82. Zemiaky	50
83. Oráčova pieseň	51
84. Jašterica	51
85. Prepelica	52
86. Vtačie strašidlo	53
87. Preletavé vtáctvo	54
88. Diéta a preletaví vtáci	55
89. Lúka	55
90. Hráči na loptu	56
91. Krtica	57
92. Včelka	58
93. Motýl a včelka	58
94. Hádka	59
95. Traja motýli	59
96. Iľuške najmilší kvietok	60
97. Viný ker čili vinič	60
98. Osíralý vtáčik	61
99. Sojka	61
100. Dub	62
101. Hádky	62
102. Ozyena	63
103. Jedľa a breza	64
104. Pieseň lesná	64
105. Cestovanie lesných stromov	65
106. Hádka	65
107. Kom háji	66

108. Sova	66
109. Malý vtáčik	67
110. Les v noci	67
111. Voda	68
112. Hádky	69
113. Rybník	69
114. Kvetý a studnička	70
115. Vrch a dolina	70
116. Vápenec	71
117. Sól kuchyňská	72
118. Povetrie	72
119. Malý vetrik	73
120. Oblaky a dážď	73
121. Búrka	74
122. Dievčatko a výchrica	74
123. Jak vysoko je nebe	75
124. Slnce	76
125. Mesiac	76
126. Belavý pastier	77
127. Hviezdy	78
128. Keď jedna za druhou hviezdička vychodí	78
129. Deti a mesiac	78
130. Čiastky dňa	79
131. Včas ranného precítnutia	80
132. Ráno	81
133. Modlitba ranná	81
134. Slnčné lúče čili papršky	82
135. Poludnie	82
136. Pieseň večernia	83
137. Večer	83
138. Keď sa na odpočinok kladieme	83
139. Noc	84
140. Týdne, mesiace a rok	84
141. Hádky	85
142. O zroste	85
143. Pieseň jarnia	85
144. Letnie práce	86
145. Pieseň letnia	86

146. Jaseň	90
147. Jasenné listie	91
148. Hnev zimy	91
149. Pieseň zimná	92
150. Na Vianoce	92
151. Človek	94
152. Čiastky nášeho tela	94
153. Zrak	95
154. Dva obľčky	96
155. Slepý a šlakom porazený	96
156. Sluch	97
157. Na začiatku zamestnania	98
158. Prečo musíme pracovať?	98
159. Po práci	99
160. Zdravie	99
161. Včas nebezpečenstva	100
162. Buď slušný	100
163. Ochotný chlapec	102
164. Prečes dobrá	102
165. Moje a tvoje	103
166. Mravné porekadlá a pravidlá života	103
167. Pieseň vandrovného	104
168. Rodište, domov a vlasť	105
169. Moja vlasť	106
170. Boh stvoril svet	106
171. Pozretelnosť Božia	107
172. Božie požehnanie	108
173. Zvelebujme Pána !	108
174. Sila modlitby	109
175. Čo prosím	110
176. K blahoslavenej Panně Marii	111
177. Kríž	111
178. Pochválen buď Ježiš Kristus !	111

Bohem

Administrácia štátneho pedagogického ústavu

v Bratislave

28.906

U